

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Magisterské prezenční studium
2010 - 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jan Grünwald

Reforma veřejných financí – sociální reformy

Praha 2012

Vedoucí práce: Ing. Michal Vacenovsky

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Full-Time Studies
2009 – 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Jan Grünwald

Reforma veřejných financí – sociální reformy

Prague 2012

The diploma Thesis Work Supervisor: Ing. Michal Vacenovsky

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V..... dne

Jméno autora

vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěl bych poděkovat Ing. Michalu Vacenovskému, za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Předmětem diplomové práce je reforma veřejných financí, konkrétně sociální reformy. První kapitola obsahuje seznámení s veřejnými financemi a státním dluhem. V druhé kapitole je tvořena charakteristikou sociální politiky. Obsahuje podstatu a vývoj sociální politiky. Třetí kapitola je o principech, cílech a podobě sociální politiky. Čtvrtá kapitola je o vývoji, nutnosti a přínosu reformy. Ve čtvrté kapitole i zmíněno, co by se stalo, kdyby se reformy nerealizovaly. Pátá kapitola obsahuje jak reformy mění vyplácení určitých sociálních dávek. Šestá kapitola je o pojišťovacích systémech. Sedmá kapitole je tvořena pojednáním o životním a existenčním minimum. Osmá kapitola je o dalších etapách reformy veřejných financí – sociálních reformách.

Klíčové pojmy:

Reforma, veřejné finance, mandatorní výdaje, státní sociální podpora, nezaměstnanost, antidiskriminační zákon, zelené karty, hospodářská krize

Annotation

The subject of the thesis is to reform public finances, specifically social reforms.

The first chapter contains the introduction to public finance and public debt. In the second chapter consists of characteristics of social policy. Includes the nature and evolution of social policy. The third chapter is about the principles, objectives and form of social politiky. Čtvrtá chapter is about the development, necessity and benefits of reforms. In the fourth chapter and discussed what would happen if the reforms materialized. The fifth chapter contains changes to reform the payment of certain benefits. The sixth chapter is about insurance systems. The seventh chapter consists of a treatise on life and existence minimum. The eighth chapter is about the next stages of reform of public finances - social reforms

Key words

Reform, public finance, mandatory spending, state social support, unemployment, anti-discrimination law, green card, the economic crisis

Úvod	9
1. Seznámení s tématem	10
1.1 Veřejné finance	10
1.2 Veřejný dluh	12
2. Charakteristika sociální politiky	15
2.1 Podstata sociální politiky	15
2.2 Vývoj sociální politiky	18
3. Principy, cíle a podoba sociální politiky	22
3.1 Principy sociální politiky	22
3.2 Cíle sociální politiky	25
4. Sociální reformy	28
4.1 Proč jsou reformy nutné	28
4.2 Vývoj sociálních reformy	29
4.3 Situace bez reforem	33
4.4 Přínos reforem	34
5. Státní sociální podpora	35
5.1 Přídavek na dítě	35
5.2 Sociální příplatek	37
5.3 Porodné	39
5.4 Rodičovský příspěvek	41
5.5 Pohřebné	46
5.6 Reakce veřejnosti na reformy	47
6. Pojistné systémy	48
6.1 Nemocenské pojištění	48
6.2 Úrazové pojištění	53
6.3 Pojistné na sociální zabezpečení	54
7. Životní a existenční minimum	59
7.1 Životní a existenční minimum stav před reformou	59
7.2 Životní a existenční minimum stav po reformě	59
8. Další etapy sociálních reforem	64
8.1 Propojení trhu práce se sociální systémem	64
8.2 Rodinná politika	71

Závěr	72
Seznam použité literatury	73
Seznam obrázků	76
Seznam tabulek	77

Úvod

V průběhu svého života se člověk dostává do více či méně příjemných situací, kdy potřebuje pomocnou ruku. V těchto situacích se člověk většinou dostává do finanční tísně. Odedávna si pomáhali členové rodiny nebo menší skupiny. V každé lidské společnosti je určitý podíl chudých lidí. Velké procento chudých lidí ohrožuje sociální a politickou situaci v zemi a proto před sto lety začaly vznikat státní systémy sociálního zabezpečení. V současnosti jsou tyto systémy ve vyspělých zemích velice rozmanité a široké a tedy i nákladné. Proto zde vzniká potřeba systém sociálního zabezpečení reformovat.

Předmětem diplomové práce je reforma veřejných financí – sociální reformy. Práce je rozdělena do osmy kapitol. V první kapitole jsou popsány veřejné finance a veřejný dluh. V druhé kapitole je charakterizována sociální politika. V této kapitole je také zachycena její podstava a vývoj. Třetí kapitola obsahuje cíle, principy a podobu sociální politiky. Čtvrtá kapitola je o vývoji reformy, její nutnosti a o tom, co nám reforma přinese. Pátá kapitola obsahuje státní sociální podpory a zachycuje stav, který zde je před reformou, proč je nutná změna a stav po reformě. Šestá kapitola zachycuje změnu, kterou přináší zákon o č. 261/2007 o stabilizaci veřejných rozpočtů. Jaký dopad přinesl pro sociální dávky. Práce ukazuje jak se mění situace u těchto sociálních přídávků. Přídavek na dítě, sociální příspěvek, porodné, rodičovský příspěvek a pohřebné je zde zachycena situace, která zde byla před reformou a situací, která je zde po reformě. U těchto sociálních přídávků jsou zachyceny změny, které se udaly na počátku roku 2012. Šestá kapitola je o pojišťovacích systémech. Práce opět zachycuje stav před reformou, proč je nutná reforma a co reforma přinese. Práce obsahuje podrobné zachycení vývoje nemocenské a jejího vyplácení. Sedmá kapitola je o životním a existenčním minimum. Osmá kapitola obsahuje co nám další etapy sociálních reforem přinesou a také je zde zachycena finanční a hospodářská krize, obsahuje hlavně dopad na nezaměstnanost. U nezaměstnanosti je zachyceno její vývoj od počátku hospodářské krize až do konce roku 2011.

Při psaní práce jsem použil tyto metody výzkumu. Za první metodu srovnávací snažím se zde porovnat jaká situace byla před uvedením reformy a jaká situace je po zavedení reformních kroků. Snažím se zde i zachytit případné změny v průběhu reformy a její dopady na obyvatele. V diplomové práci používám i další metody výzkumu a to shromažďovací a analýzu všech dokumentů. Cílem diplomové práce je zachycení změn, které přináší reforma veřejných financí v sociální oblasti. V práci bych chtěl i zhodnotit přínos jednotlivých změn..

1. Seznámení s tématem

1.1 Veřejné finance

V úvodu bych chtěl seznámit čtenáře s pojmem veřejné finance a popsat funkce veřejných financí. Veřejné finance slouží jako nástroj realizace veřejné politiky a určují fungování veřejného sektoru. Slouží k přerozdělování veřejných rozpočtů. Veřejné finance lze definovat jako peněžní vztahy vznikající v souvislosti s tvorbou, rozdělováním a použitím peněžních fondů.

První kapitola popisuje a seznamuje čtenáře s pojmem veřejné finance a státní dluh. Jedná se o vysvětlení těchto dvou pojmů. Tyto dva pojmy hrají klíčovou roli v sociální oblasti. Kvůli rostoucímu dluhu a neúměrnému zadlužování je potřeba reformovat sociální oblast.

Velice důležitou oblastí jsou principy a funkce veřejných financí

¹Principy veřejných financí

- Nenávratnost: nikomu nevzniká nárok, aby mu státní správa jeho výdaj vrátila.
- Neekvivalence: neznáme předem účel.
- Nedobrovolnost: daně odvádíme na základě zákona.

Funkce veřejných financí

- Alokační funkce: na vládní úrovni se rozhoduje, jak budou použitelné zdroje využity.
- Distribuční funkce: společnost řeší otázku, jak spravedlivě rozdělit finanční zdroje.
- Stabilizační funkce: využití veřejných financí k zajištění ekonomického růstu, zaměstnanosti, stability cenové hladiny.

Veřejné finance tedy slouží k uspokojení potřeb obyvatelstva na úrovni státu, regionu a zabezpečují veřejné statky a naplňují tak veřejný zájem pomocí veřejných rozpočtů.

Do veřejných rozpočtů patří :

1. ²Státní rozpočet: je odhadem příjmů a výdajů na zabezpečení chodu státu. Příjmy a výdaje státního rozpočtu se člení do kapitol. ³Příjmy státního rozpočtu tvoří daně,

¹ FRANCOVÁ, H. NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 41-47. ISBN 978-80-7387-125-3

² <http://www.penize.cz/80359-co-je-statni-rozpocet>

sociální pojištění, poplatky a další nedaňové příjmy. Největším výdajem státního rozpočtu tvoří výdaje na důchody, sociální a nemocenské dávky. Druhá největší částka jde ze státního rozpočtu do školství.⁴ Třetí největší výdaj představují úroky ze státního dluhu. Státní rozpočet má v Česku podobu zákona. Sestavuje ho ministerstvo financí, které ho předkládá ke schválení vládě. Ta následně pošle návrh zákona o státním rozpočtu ke schválení do poslanecké sněmovny, a to nejpozději tři měsíce před koncem roku. Poslanecká sněmovna projednává rozpočet ve třech čteních. V prvním čtení poslanci schvalují pouze základní údaje rozpočtu, jako jsou celkové příjmy, celkové výdaje, saldo rozpočtu a způsob jeho vypořádání. Ve druhém čtení poslanci mohou přicházet z pozměňovacími návrhy. Ve třetím čtení se schvalují **už** jen technické změny a nakonec i celý návrh státního rozpočtu. Pokud poslanci neschválí státní rozpočet do konce kalendářního roku, musí stát hospodařit v dalším roce v režimu rozpočtového provizoria. Až do schválení řádného státního rozpočtu se hospodaření státu řídí předchozím státním rozpočtem. Senát státní rozpočet neschvaluje.

2. Rozpočty obcí, svazku obcí a krajů: část daní zůstává v rozpočtech obcí, svazku obcí a krajů a o jejich výdajích si rozhodují podle potřeby v daném regionu a v daném roce.
3. ⁵Speciální fondy: stát zřizuje účelové fondy, které hospodaří s veřejnými financemi. např.
 - Fond národního majetku: tato organizace měla na starosti dočasnou správu státních podílů určených k postupné privatizaci. Jeho hlavním úkolem byla realizace privatizačních projektů na základě rozhodnutí o privatizaci vydaných ministerstvem financí České republiky. Fond vznikl v roce 1991 a byl zrušen poslaneckou sněmovnou v roce 2005.
 - Státní fond životního prostředí: je orgánem české státní správy, samostatnou rozpočtovou organizací podřízenou ministerstvu životního prostředí. Pomáhá při ochraně a zlepšení životního prostředí.
 - Státní fond rozvoje bydlení: poskytuje dotace obcím na výstavbu bytů, poskytuje úvěry mladým, úvěry na škody způsobené povodněmi.

³ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance úvod do problematiky*. ASPI, 2002. s. 102-103. ISBN 80-86395-19-7

⁴ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance úvod do problematiky*. ASPI, 2002. s. 102-103. ISBN 80-86395-19-7

⁵ NAHODIL, F. *Ekonomika veřejného sektoru*. Praha: VŠFS 2003. s.39-40. ISBN 80-86754-05-7

4. Finance státních podniků – stát do státních podniků dává veřejné finance (příklad: podnik České dráhy, který několik roků hospodaří se ztrátou).

⁶O použití veřejných prostředků rozhodují zástupci státu a obcí a odpovídají občanům za účelnost a hospodárnost jejich vynaložení. Ti, kdo rozhodují, jsou na tom proti privátnímu sektoru jinak:

- Sami nezkrachují v důsledku chybného rozhodnutí.
- Nestanou se doživotními dlužníky.
- Riskují svojí kariéru a prestiž.
- Nesou svojí politickou odpovědnost za učiněná rozhodnutí.
- Svým rozhodnutím musí uspokojit široké spektrum zájmů občanů.

⁷Veřejné výdaje mají tendenci neustále růst zejména vlivem:

- Demografických faktorů – změny věkové a sociální struktury, růst objemu starobních důchodů.
- Technického a technologického pokroku – používání nákladnějších diagnostických přístrojů v nemocnicích, výpočetní techniky ve školách a ve státní správě apod.
- Inflation – valorizace důchodů a sociálních dávek vyplývajících z jednotlivých nařízení vlády.
- Politické vlivy – vládní populismus, zvyšování sociálních transferů zejména v období předvolební i tyto vlivy vedou ke zvyšování veřejného dluhu.

1.2 Veřejný dluh

Veřejný dluh je celkové zadlužení vlády a nižších správních orgánů jako jsou kraje a obce. Veřejný dluh se rozděluje podle toho, kdo je věřitelem státu. Věřitelem státu mohou být buď vnitřní věřitelé to jsou zejména České banky, právnické osoby, firmy, fyzické osoby a nebo vnější věřitelé to jsou většinou zahraniční banky nebo vnější věřitelé. Veřejný dluh tedy představuje celkovou korunovou hodnotu vládních obligací, kterou jsou vlastněny domácnostmi, firmami, bankami, cizinci a ostatními subjekty. Veřejný dluh je spojován s dlouhodobou fiskální nerovnováhou, a je považován za velmi problematický.

⁶ NAHODIL, F. *Ekonomika veřejného sektoru*. Praha: VŠFS 2003. s.20-21. ISBN 80-86754-05-7

⁷ NAHODIL, F. *Ekonomika veřejného sektoru*. Praha: VŠFS 2003. s. 22. ISBN 80-86754-05-7

Vláda si půjčuje obvykle emisním financováním tj. vydáváním obligací a dalších cenných papírů nebo si půjčuje od obchodních bank nebo nadnárodních institucí jako je Evropská banka a Světová banka. Veřejný dluh můžeme taky rozdělit podle doby splatnosti. Dělí se na krátkodobý to je do jednoho roku, střednědobý to je od jednoho roku do třech let a dlouhodobý to je nad tři roky.

⁸Příčiny vzniku zadlužení

Obecnou příčinou vzniku pasivního rozpočtového deficitu může být jakékoliv vládní rozhodnutí, které povede buď k poklesu rozpočtových příjmů nebo k růstu veřejných výdajů. Nebo to může být situace, kterou vládá nemůže předvídat touto situací například je hospodářský pokles, hospodářská krize.

Tabulka č. 1

Vývoj deficitu státního rozpočtu od roku 2003⁹

Rok	Velikost deficitu u vedeno v mld.
2003	-109,1
2004	-93,5
2005	-56,4
2006	-97,3
2007	-66,4
2008	-19,4
2009	-192,4
2010	-156,3
2011	-130,2

Zdroj: www.euroekonom.cz/grafy-data.php?type=cesko-rozpocet-rok

Česká republika podle mého názoru má velké problémy s dodržováním vyrovnaného schodku státního rozpočtu. Neúměrně vysoké zadlužování bylo v České republice i v době velkého hospodářského růstu. Česká republika měla velice benevolentní sociální systém, který před nástupem reformy přiznával dávky i osobám, které neměli na dávku nárok. Na dávky dosáhly

⁸ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance úvod do problematiky*. ASPI, 2002. s. 108-117. ISBN 80-86395-19-7

⁹ Zdroj: www.euroekonom.cz/grafy-data.php?type=cesko-rozpocet-rok

i osoby, které měli plat vyšší než 4 násobek životního minima. Tento nešvar se snaží sociální reforma potlačit a postupně zpřísnovat kritéria, která jsou nutná k získání sociálních dávek. V následující kapitole se budu snažit přiblížit, charakterizovat, historicky vyložit a popsat podstatu sociální politiky.

2. Charakteristika sociální politiky

2.1 Podstata sociální politiky

Pojem sociální politika u nás zdomácněl na přelomu 19 a 20 století.¹⁰ Velmi obecně a přibližně lze říci, že sociální politika je politikou, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek a dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života.

Jedná se o soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů, o změnu nebo udržení fungování svého nebo jiného (státního, obecního) sociálního systému. Jeho výsledkem je činnost (fungování) nebo změna (transformace) systému. Projevuje se rozhodováním nebo nerozhodováním a činnostmi nebo nečinnostmi sociálních subjektů.

Sociální politiku je nutno a v jistém slova smyslu především vnímat jako celek, jako určitý systém s četnými vnitřními komplikovanými vazbami i s vazbami na ostatní prvky společenského systému. Sociální politika je tedy úzce vázána i na své společenské okolí. Je tedy vždy specifická v každé zemi a době, ale jsou jí zároveň vlastní i určité společenské znaky.

Zpravidla se autoři shodují, že sociální politika zahrnuje politiku sociálního zabezpečení, rodinnou politiku, bytovou politiku, zejména její sociální aspekty, zdravotní, vzdělávací politiku a politiku zaměstnanosti. Přes rozmanitost těchto dílčích sociálních politik. Je jim společné to, že utvářejí na základě určitých všeobecně přijímaných zásad, které jsou vedeny snahou po zdokonalování způsobu života každého jedince, úsilím o jeho blaho a prospěch. V tomto smyslu jsou sociální politiky ve svém souhrnu politikou směřující k sociálně spravedlivé společnosti.

Sociální politika je též často vymezována jako soubor aktivit, které promyšleně směřují:

- Ke zlepšení základních životních podmínek obyvatelstva jako celku nebo určitých skupin obyvatelstva,

¹⁰ FRANCOVÁ, H.- NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 13-15. ISBN 978-80-7387-125-3

- Zabezpečení udržování sociální suverenity a sociálního bezpečí v rámci daných hospodářských a politických možností země.

Přiblížení politik, které jsou obsaženy v sociální politice:

¹¹Sociální suverenity a sociálního bezpečí lze považovat za základní obecné charakteristiky postavení člověka v životě o něž vědomě či podvědomě usiluje každý jedinec a v určité míře i společnost. Zajišťuje vedení sociálně přijatelného a do budoucna otevřeného života, podporuje aktivní postoje jedinců, stabilitu a prosperitu společnosti. Opakem sociální suverenity a sociálního bezpečí je sociální závislost a sociální ohrožení. Smyslem sociální politiky je zajišťování a udržování sociální suverenity a bezpečí a omezování sociální závislosti a ohrožení.

Je nutné rozlišovat pojem sociální politika od dalších dnes používaných pojmů. Jedná se zejména o pojmy sociální bezpečnost, sociální zabezpečení, sociální blahobyt a sociální ochrana.

Pojem sociální bezpečnost byl poprvé použit ve spojených státech (1935) pro označení zákona o důchodovém pojištění. V Evropě se rozšířil počátkem padesátých let minulého století pro přijetí Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 102/1952, která se deklaruje jako minimální norma sociální bezpečnosti občanů.

Druhý z uvedených pojmů je sociální zabezpečení vyjadřuje činnosti, která směřuje k dosažení stavu sociálního bezpečí. Podle platných mezinárodních dokumentů (primárně navazujících vždy na výše uvedenou Úmluvu č. 102/1952) se tyto činnosti týkají zabezpečení pro případy.

- Ohrožení zdraví a nemoci
- Nezaměstnanosti
- Zdravotního poškození a invalidity
- Pracovního úrazu a nemoci z povolání
- Stáří, mateřství a rodičovství
- Úmrtí

¹²Právě již zmiňované sociální zabezpečení má historické kořeny. Určitě prvky sociálního zabezpečení najdeme už ve starověku a ve středověku, kdy se například využívaly různé formy vzájemného pojištění v náboženských spolcích v profesních organizacích a smluvního

¹¹ FRANCOVÁ, H.- NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 16-17. ISBN 978-80-7387-125-3

¹² PEKOVÁ, J. *Veřejné finance úvod do problematiky*. ASPI: 2002. s. 210-211. ISBN 80-86395-19-7

komerčního pojištění například ve formě tzv. námořní půjčky až do 14. století. Výrazně se uchycuje až v 17. století. Ekonomické teorie začaly klást důraz na soukromé pojištění. Ucelený systémem se sociální zabezpečení se stává v 19. století v Německu v době, kdy kancléřem byl Otto von Bismarck.

¹³Další rozvoj sociálního zabezpečení ovlivňuje zmírňování nerovnosti mezi občany. Nedistribuční funkce státu se začal aplikovat i na veřejné sociální zabezpečení. Cílem bylo zejména zabezpečit člověka v nemoci a ve stáří. Po I. Světové válce se stává hlavním subjektem sociálního zabezpečení stát. Zpočátku se stát staral o zabezpečení státních zaměstnanců a vybraných skupin. Po II. Světové válce se rozšiřuje tento koncept např. v národním pojištění ve Velké Británii na všechny. Programy sociálního zabezpečení se staly ve 20. století významnými veřejnými výdajovými programy.

Třetím pojmem je sociální zabezpečení. Nástroje sociálního zabezpečení jsou:

- Sociální pojištění (úrazové, nemocenské, zdravotní, v mateřství, ve stáří, invaliditě, pozůstalých, v nezaměstnanosti).
- Sociální zaopatření a podpora (zvláštní zaopatřovací dávky v případech definovaný zákonem).
- Sociální pomoc (navazuje na historickou chudinskou péčí, je poskytována ve stavu nouze a zaměřuje se na dlouhodobě nezaměstnané, seniory, občany se zdravotním postižením).
- Sociální služby (poskytované místo peněžitých dávek tam, kde je to sociálně efektivnější).

Dalším pojmem je sociální blahobyt jedná se o termín nejmladší. Vznikl během druhé světové války. Vyjadřuje takový stav uskutečnění sociálního zabezpečení, který garantuje sociální bezpečnost komplexního charakteru dle nezadatelných lidských práv obsažených ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948.

Poslední pojmem je sociální ochrana. Vyjadřuje systematické úsilí veřejnoprávního subjektu o prevenci a řešení obtížných životních situací, které vedou k ekonomické nebo sociální nouzi a které nejsou občané schopní řešit vlastními silami a ani s pomocí rodiny či nejbližšího sociálního okolí.

¹³ PEKOVÁ J. *Veřejné finance úvod do problematiky*. ASPI: 2002. s. 210-213. ISBN 80-86395-19-7

Pojem sociální politika není v literatuře jednoznačně definován. Z tohoto důvodu se setkáváme s jejími různými pojetími. Přes mnoho odlišnosti je všem společné, že jde o politiku, která považuje člověka za nejdůležitější hodnotu světa. To se projevuje snahou o kultivaci a rozvoj zdokonalování jeho životních podmínek a dispozic. Sociální politika se pokouší čelit sociálním a ekonomickým ohrožením s nimiž se v průběhu života lidé setkávají, zabezpečuje sociální suverenitu a bezpečí.

2.2 Vývoj sociální politiky

¹⁴Sociální politika velmi úzce koreluje s celou řadou společenských disciplín, jako je ekonomie, politologie, právo a další obory. Sociální politika v kontextu vznikajících sociálních událostí a problémů do značné míry dokonce podněcuje rozvoj některých uvedených oblastí. Neméně podstatné jsou též vzájemné souvislosti sociální politiky a sociální práce a vzájemné souvislosti sociální a hospodářské politiky.

Vývoj sociální politiky můžeme rozdělit do dvou vývojových etap. První etapa je typická tím, že stát, který zpočátku neměl žádnou významnější roli v hospodářské politice, postupně tuto roli získával. Tato vývojová etapa probíhá zhruba do konce 19. století. Charakteristickým znakem druhé vývojové etapy je poměrně významná role státu jako rozhodujícího a nezastupitelného tvůrce a realizátora moderní sociální politiky, která se neustále zdokonaluje a mění.

¹⁵První vývojová etapa

Již v prvotních společnostech existovaly programy pomoci sociálně slabým lidem. Kmenová kultura obsahovala takové prvky, které zajišťovaly poskytnutí pomoci nemocným, stárnoucím, i jinak potřebným lidem. Vzájemná pomoc byla poměrně vysoce hodnocena a nahlížena jako prostředek zajištění celku.

¹⁴ FRANCOVÁ, H.- NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 20. ISBN 978-80-7387-125-3

¹⁵ FRANCOVÁ, H.- NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 20-21. ISBN 978-80-7387-125-3

Také v starověké civilizaci znaly péči o chudé a nemocné. Pomoc u nich byla zajišťována rodinou, institucí sousedství a náboženskými organizacemi. To, co dnes všeobecně nazýváme sociální prací, bylo po dlouhodobou dobu v Evropě doménou církve.

¹⁶Ve středověku potřeba péče o chudé sílí. Péče měla povětšinou dobročinný charakter a byla hlavně nahodilá a neorganizovaná. Nositelem této péče byla zpravidla katolická církev a šlechta. Řada klášterů fungovala jako sirotčince, špitály a chudobince. Teprve na sklonku 15. století lze zaznamenat určitou aktivní účast obcí (pomoc na základě církevních sbírek).

V 17. stoletím je v Anglii přijato opatření, které ukládalo bohatým platit určité příspěvky pro pomoc chudým a opuštěným. Bylo přijato, protože v Anglii rostl počet chudých. Obdobné procesy lze zaznamenat ve Francii, Německu a Rakousku – Uhersku.

Přelom 18/19. století je obdobím kdy se výrazně rostou sociální problémy. Jsou spojeny se vznikem a rozvojem dělnické třídy a jeho životními podmínkami. Zprávy z této doby jsou charakteristické beznadějí, vědomím, že dosavadní prostředky už nefungují.

Druhá vývojová etapa

¹⁷Počátkem 20. století byl v Anglii vydán první zákon na ochranu práce, který například zakazoval práci dětí v noci a delší než 12 hodin denně. Začalo se projevovat úsilí státu, aby zaměstnavatelé pečovali daleko více o bezpečnost a hygienu na pracovištích. Vznikají živnostenské řády, vznikají pracovní smlouvy, učňovské smlouvy a dokonce i sociální pojištění. Podobné zákony byly postupně přijímány i v jiných zemích Evropy.

Rozšiřující se a prohlubující se sociální opatření byla samozřejmě nákladná. Uvádí se, že v letech 1879 až 1909 se ve většině evropských zemích výdaje na sociální politická opatření několikrát zvýšila. To vedlo k nespokojenosti středních vrstev, které nesli hlavní finanční tíhu sociálního břemene. V důsledku toho vznikala hnutí proti sociálním reformám. Prohloubení finanční zvládnutelnosti prohloubila první světová válka a hospodářská krize.

Roste úloha státu, který působí a stává se postupně významným a v o podstatě rozhodujícím subjektem sociální politiky. Od 30 let se začíná hovořit o moderním sociální politice.

¹⁶ PEKOVÁ, J. *Veřejné finance úvod do problematiky*. ASPI: 2002. s. 210-213. ISBN 80-86395-19-7

¹⁷ FRANCOVÁ, H.- NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 23-27. ISBN 978-80-7387-125-3

V roce 1934 lord J.M.Keynes navrhl využití daní jako vhodného přerozdělovacího nástroje ve prospěch realizace sociální politiky. Tím vytvořil ekonomický základy sociální péče. Na pojetí Keynese. Navázal sir Viliam Beveridge, který přišel v roce 1942 s návrhem na vytvoření národního sociálního pojištění. Národní pojištění a státní zdravotní péče měly být o ním nástrojem, kterým by Velká Británie po druhé světové válce pomohla svým občanům čelit nezaměstnanosti, nemocím a nouzi. V takto široce chápaném reformním snažení se zrcadlilo moderní pojetí nezadatelných lidských práv, které bylo záhy vyjádřeno v Deklaraci lidských práv OSN. Stát je činěn odpovědným za ngramotnosti, nezaměstnanost, nouzi, nemoc a sociální zanedbanost občanů a je povinen ve spolupráci s občany, kteří se nacházejí v této situaci, usilovat o změnu nepříznivého stavu. Tato koncepce se stala východiskem pro řadu poválečných sociálních reforem v Evropě.

¹⁸V evropské krizi koncem sedmdesátých a pak osmdesátých let 20. století se sociální péče stala příliš nákladnou. Podíl sociálních nákladů na hrubém domácím produktu rostl. Tento vývoj byl ještě umocněn stárnutím obyvatelstva. Jako reakce na příliš velkorysý sociální stát vzniká neoliberalismus. Jeho stoupenci požadují, aby stát zaručoval poskytnutí jen nezbytné nutných sociálních podmínek k práci a životu. A o ostatní aby se postaraly soukromé iniciativy z vlastních prostředků.

Sociální vize společnosti byla v 90. letech nahrazena vizí společnosti liberální. Změnily se politické, ekonomické i sociální poměry. Díky těmto změnám se otevřel prostor pro identifikaci sociálních problémů ale fakticky narostla jejich kvantita. Byla objevena a pojmenována nezaměstnanost, chudoba, vyskytli se lidé bez přístřeší, narostl počet drogově závislých, vzrostla kriminalita.

Aktuální sociální politika postkomunistických zemí tak začala vytvářet systém sociálních služeb, zaručujících jejich dostupnost pro všechny osoby nacházející se v nepříznivé sociální situaci. Předpokladem efektivně nastaveného systému se stalo plánování služeb, vymezení požadavků na profesionalitu pracovníků v sociálních službách, garance kvality péče a zavedení účinné kontroly. Zdůrazňuje se, že sociální služby musí být v souladu s principy rovných příležitostí k dispozici každému, kdo pomoc potřebuje, musí umožnit řešení situace

¹⁸ FRANCOVÁ, H. NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 23-27. ISBN 978-80-7387-125-3

konkrétního uživatele v jeho přirozeném prostředí, při zachování co nejvyšší míry samostatnosti. Významnou složkou sociálních služeb se proto stává terénní sociální práce (osobní asistence, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi atd.). Vedle terénní sociální práce pokračuje rozvoj ambulantních služeb (center denních služeb, nocleháren atd..).

Souhrnně lze vývoj konce 20. století charakterizovat jako odklon od keynesovského modelu k hospodářské a sociální politiky neoklasické koncepci, která vše své podstatě prosazuje omezení úlohy státu v ekonomické a sociální politice a posiluje význam a roli nestátních subjektů. Dnes je stále jasnější, že sociální problémy mohou být úspěšně řešeny nejen státem, ale i s využitím širokého spektra nestátních subjektů na bázi tržních i netržních vztahů.

3. Principy, cíle a podoba sociální politiky

3.1 Principy sociální politiky

¹⁹Samotná realizace sociální politiky předpokládá, že jsou k dispozici rozmanité systémy, instituce, normy, předpisy, nástroje, které umožňují naplňovat předpokládané cíle. Při jejich volbě, konstrukci a aplikaci je nezbytné se opírat o určitá základní hlediska, o určité principy, které jsou pro sociální politiku určující, které se v sociální politice promítají a odrážejí a jejichž prostřednictvím jsou hodnoceny i výsledky a efekty sociální politiky.

Mezi základní, určující a nejvýznamnější principy patří:

1. Princ sociální spravedlnosti

²⁰Sociální spravedlnost je klíčovým principem sociální politiky. Spravedlnost jako taková je zpravidla stavěna jako protipól křivdy a bezpráví. Je obecně považována za určité měřítko posuzování mezilidských vztahů, za základní mravní, náboženskou a společenskou hodnotu, za určitý základ právního řádu jednotlivých států a jejich politiky.

V současnosti je sociální spravedlnost vnímána v podstatě tak, že je primárně výsledkem úsilí jednotlivce, který využívá svých sil k realizaci vlastních zájmů. Současně je však vnímána i jako nezbytnost pomoci slabým a potřebným občanům na základě kolektivního a společenského opatření. Princip sociální spravedlnosti tedy vyjadřuje skutečnost, že mezi jednotlivci a různými sociální skupinami existují přirozené rozdíly v tvůrčích silách a schopnostech, stejně tak jako v jejich oprávněných potřebách a zájmech.

Co je a co není sociálně spravedlivé, není dosud obecně akceptovatelná představa. Při zvažování této otázky je rozhodující subjektivní přístup jednotlivce, který posuzuje celou věc ze svých pozic, ze svého stanoviska. Sociální spravedlnost, či nespravedlnost, ekonomická a sociální rovnost a nerovnost jsou otázky, které bezprostředně souvisejí se sociální smírem

¹⁹ KREBS, V. *Sociální politika*. Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4

²⁰ FRANCOVÁ, H. NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 41-46. ISBN 978-80-7387-125-3

nebo napětím ve společnosti, vyznačují se silným politickým aspektem a náboje, který je do značné míry určující pro stabilitu společnosti a úspěšnost politiky státu.. Proto v podstatě každá politická strana a každá vláda prohlašují, že společnost má být organizována a spravována na základě principu sociální spravedlnosti.

Moderní model sociální spravedlnosti, v němž je záměrně posilován zásluhový princip je model pevného dna a otevřeného stropu. V duchu tohoto modelu je v současné době sociální spravedlnost vnímána spíše tak, že primárně je spojována s usilováním jedince, který využívá svých sil k uskutečňování svých vlastních zájmů. Současně je však vnímána i jako vůle pomoci slabým a potřebným občanům.

2. Princip sociální solidarity

²¹Sociální solidarita souvisí především s utvářením a rozdělováním životních podmínek a prostředků jedinců a sociálních skupin zejména rodiny v zájmu naplňování ideje sociální spravedlnosti. Je výrazem toho, že člověk je sociální bytost. Proto vždy a za všech okolností je svou existencí v jisté míře odkázán i na druhé, je závislý na soužití ve společnosti jako celku. Sociální solidarita je společenskou hodnotou, která umožňuje sociální soudržnost společnosti, dává možnost vyhýbat se zbytečným konfliktům a vede k zajištění důstojného života všech občanů.

Sociální solidarita je výrazem lidského chápaní a pospolitosti, vzájemné soudržnosti, ale také i příslušné odpovědnosti. Sociální solidarita je vedena snahou a úsilím o sjednocování individuálních a skupinových zájmů, zejména pokud jde o materiální životní podmínky a to na principu svobodné vůle jednotlivců a jejich ochoty podřídit se zájmům celku.

²²Na solidaritu se můžeme dívat z různých hledisek:

1) hledisko regionu

a) mezinárodní solidarita

b) celostátní

c) místní (regionální)

²¹ FRANCOVÁ, H.- NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 46-47. ISBN 978-80-7387-125-3

²² KREBS, V. *Sociální politika*. Wolters Kluwer ,2010. ISBN 978-80-7357-585-4

d) jednotlivců a rodin

²³2) hledisko skupiny obyvatelstva

a) mezigenerační,

b) zdraví s nemocnými,

c) zaměstnaní s nezaměstnanými,

d) bezdětní s rodinami s dětmi.

V současných moderních společnostech se princip sociální solidarity uskutečňuje především pomocí nedistribuční a transferové politiky státu. Její podstatou je zvyšování daňového zatížení vyšších příjmových skupin obyvatelstva s cílem zvyšování příjmů sociálně a ekonomicky slabších jednotlivců a skupin. Uplatňování sociální solidarity by nemělo v žádném případě vést k útlumu ekonomické aktivity jednotlivců a ke snižování jejich odpovědnosti za realizaci životních podmínek. Solidarita není jen záležitostí těch, kdo z příslušných fondů čerpají ale i těch, kdo do nich přispívají.

Celospolečenská solidarita delegovaná občany na stát je pak důležitá ve vztahu k jednotlivcům či skupinám, kteří mají omezené tvůrčí síly a schopnosti a sami by si nedokázali pomoci. Stát musí vytvořit takové podmínky, aby jim solidarity bylo potřeba co nejméně.

3. Princip subsidiarity

²⁴Subsidiarita znamená pomoc a poskytování pomoci. Vychází z přístupu k jednotlivci jako individu s jedinečnými vlastnostmi, schopnostmi, dispozicemi a možnostmi, které je jednatelce vlastně do určité míry povinen uplatňovat a využívat ke svému prospěchu i k prospěchu druhých lidí.

Princip subsidiarity však současně respektuje i fakt, že lidé nežijí v izolaci, neboť každý jedinec je vždy i součástí určitého celku. Tento princip požaduje, aby se každý problém řešil na nejnižší možné úrovni, tedy na úrovni jednotlivce či rodiny. Až poté se problém řeší na vyšší úrovni to znamená v rámci nadací, sdružení, církve a jiných prvků občanské společnosti. Stát nese odpovědnost za vytváření takových podmínek, aby jednotlivci i skupiny mohli

²³ KREBS V. *Sociální politika*. Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4

²⁴ FRANCOVÁ, H. NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 47-48. ISBN 978-80-7387-125-3

uplatnit své pozitivní tvůrčí síly a schopnosti. Nezbytným předpokladem je existence samosprávy, obcí, krajů a rozvinutého nestátního sektoru.

4. Princip participace

Základní myšlenkou participace je, že lidé, jejichž život je ovlivňován určitými opatřeními a rozhodnutími, musí mít také právo a možnost účastnit se procesu, který vede k jejich přijímání a realizaci.²⁵ V podstatě jde o to, aby lidé měli reálnou možnost podílet se na tom, co bezprostředně ovlivňuje jejich život například zdraví, zajištění v nemoci či ve stáří atd. Bez této participace, bez ztotožnění se lidí se sociálně politickými opatřeními je celkový efekt těchto opatření omezený nebo nulový.

Realizace principu participace je postupným, dlouhodobějším procesem, který lze ve zkratce nazvat jako přechod od člověka, jako převážně objektu sociální politiky, k člověku plnoprávnému, odpovědnému a respektovanému subjektu.

Princip participace umožňuje jednotlivcům přímý přístup k sociálně politickému rozhodování, přispívá k narušení autoritativního způsobu řízení shora dolů a vylučuje kabinetní praktiky v rozhodování o sociálně politických otázkách. Vytváří předpoklady pro přímou participační demokracii.

3.2 Cíle sociální politiky

Jedním ze základních cílů sociální politiky je zdokonalování životních podmínek člověka a zajištění rovných příležitostí všem. To znamená, že se musí zajistit všem rovný přístup ke vzdělání a ke zdravotní péči, k pracovním příležitostem, k možnostem získat přiměřené bydlení a také garantovat minimální příjem, který odpovídá lidským důstojným podmínkám. Když prosazujeme rovné příležitosti musíme také brát ohledy na spoluobčany znevýhodněné zdravotním stavem, věkem, závazkem péče o děti nebo jiné závislé osoby, příslušnosti k etnickým menšinám. Takto hendikepovaní se nesmějí dostávat na okraj pracovních a jiných společenských aktivit. Podmínkou rovných příležitostí je garance rovných práv. Jsou zajištěny proti diskriminační zákony. Tyto zákony musejí být přijaty ve všech oblastech společenského života a ve vztahu ke všem skupinám, které jsou diskriminaci vystaveny. Při podpoře rovných příležitostí je významné, aby rostl lidský potenciál všech členů společnosti. Z tohoto pohledu

²⁵ FRANCOVÁ, H. NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: TRITON, 2008. s. 48-50. ISBN 978-80-7387-125-3

je třeba, aby investice společnosti do vzdělání a zdravotní péče v relaci k hrubému domácímu produktu spíše rostly, i když je samozřejmě současně třeba dbát na jejich efektivní užití.

Celý proces tvorby a naplňování cílů sociální politiky je tak do značné míry konfliktní a složitý. To vyplývá z obecných rozdílů mezi subjekty a objekty sociální politiky z jejich různých názorů a postojů.

1. ²⁶Objekt sociální politiky: na počátku rozvoje sociální politiky nebyly opatření nasměrována na všechny jedince. Sociální politika se orientovala jen na určité skupiny obyvatel například na tělesně a zdravotně postižené.

V průběhu vývoje došlo k rozšíření okruhu příjemců. Za objekty sociální politiky jsou dnes považováni všichni občané dané země, protože zabezpečení základní sociální jistoty je považováno za součást základních lidských práv. Objekty sociální politiky můžeme rozčlenění podle určitých hledisek: pohlaví, věk, vzdělání atd..

2. Subjekt sociální politiky: nesou odpovědnost za sociální politiku vůči objektům. Hlavním subjektem, který určuje koncepci a pojetí sociální politiky, je považován stát.

Dalším důvodem složitosti a konfliktnosti stanovených cílů v oblasti sociální politiky je představa o cílech a omezené možnosti jejich realizace. Některé cíle jsou neuskutečnitelné, protože nejsou k dispozici dostatečné prostředky k jejich provedení.

Subjekt formující cíle může využít jeden ze dvou typů tvorby cílů

1. Krátkodobé cíle:

Lze je charakterizovat dílčími kroky, kdy se postupně řeší problém za problémem, tak jak vznikají, a tím se postupuje kupředu. Nepočítá se s většími nebo dokonce velkými změnami. V rozhodování převažuje operativnost před koncepčním uvažováním.

2. Dlouhodobé cíle:

Představují větší a radikálnější změny, řeší i problémy, které ještě nejsou, ale které hrozí.

Tento typ je mladší, v současné době převažuje nejen v ekonomii, ale i v politice a v sociální oblasti. V praxi se oba typy kombinují.

²⁶ KREBS, V. *Sociální politika*. Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4

V současnosti se stala měřítkem hodnocení jednotlivých sociálně politických cílů míra realizace lidských práv. Koncepce nové strategie sociální politiky tedy vychází z chápání sociálních jistot pro všechny občany ve smyslu realizace jejich sociálních práv do kterých patří kromě sociálního pojištění, podpory, pomoci a služeb také právo na bydlení, na zdravotní péči, vzdělání, právo na práci a odpovídající pracovní podmínky a výchovu mladé generace.

Takovéto pojetí lidských práv se primárně orientuje na právo všech se rozvíjet a kultivovat v důstojných podmínkách, kdy kritériem je ochrana a podpora důstojnosti všech lidských bytostí, které svobodně směřují k naplnění svých životních možností.

Cílem fungování státu v sociální oblasti je především vytvářet podmínky pro stabilitu a regulovat sociální klima tlumením sociálního napětí a rozvojem sociálních činností stabilizovat poměry ve společnosti tak, aby se sociální subjekty mohly plně rozvíjet a realizovat svými silami své cíle. Cíle sociální politiky, ale i věcné a časové priority, instrumenty a metody se liší v souvislosti s přeměnami:

- Představ vládnoucího subjektu o cílech a perspektivách společenského vývoje.
- Charakteru sociálního prostoru, především ekonomického a politického poměru.
- Lidského potenciálu a sociálního klimatu, ovlivněných odlišností zájmů, chování, komunikací jednotlivých sociálních skupin v daném sociálně politickém systému.

4. Sociální reformy

4.1 Proč jsou reformy nutné

²⁷Reformy veřejných financí jsou nejčastěji prezentovány jako cesta k udržení a posílení konkurenceschopnosti země, cesta k prosperitě a zlepšení postavení země ve světové ekonomice. Klíčový význam pro vytváření prostředí podporujícího růst konkurenceschopnosti země má snižování daňového zatížení podnikatelských subjektů, přesouvání daňové zátěže do oblasti spotřeby, snižování příspěvku zaměstnavatelů na sociální zabezpečení, celková redukce sociální sítě zajišťovat posilováním principu individuální odpovědnosti za vlastní osud.

Reformy jsou nutné hlavně proto, že bez potřebných reformních kroků by se mohla Česká republika dostat do značně velkých dluhů, v takovém případě by nezbyly finanční prostředky ani na sociálně potřebné. Výdaje by nebyly ani na investice na vědu a výzkum či rozvoj infrastruktury.

Největším problémem veřejných financí je neudržitelný růst výdajů, které jsou přikázány zákonem. Tyto výdaje, které jsou stanoveny zákonem jsou povinné a nelze je při plánování rozpočtu účinně ovlivnit. Jsou jimi například výplaty sociálního zabezpečení, důchodů, nemocenské apod. Například jen dávky státní sociální podpory stouply ze 34 mld. Kč v roce 2007 na 54,4 mld. Kč a v následujících letech zabudováním automatických valorizací by stouply i nadále. Takový skokový nárůst si nemůže dovolit ani vyspělejší ekonomika natož česká.

Pokud by se reforma neuskutečnila, každá další, ke které bude nutné dříve či později přistoupit, bude tvrdší a bolestivější s tím, že dopadne především na sociálně slabší spoluobčany.

Podle mého názoru je třeba zavést adresnější systém ve vyplácení sociálních dávek. Hlavně proto, že u nás je tento systém houfně zneužíván i osobami, které by neměli mít na dávky nárok. Jenom pro příklad uvedenu, že přídavek na dítě mohl před reformou získat i

²⁷ KLVAČOVÁ, E. -MALÝ, J.- MRÁČEK, K. -DOSTÁLOVÁ, I. *Dobývání renty prostřednictvím reformy veřejných financí*. Professional publishing 2007, s. 7-8 ISBN 978-80-86946-56-6

žadatel, který měl čtyřnásobným příjmem než bylo životní minimum. Hlavně proto si myslím, že je potřeba tento systém zpřísnit. Podle mého názoru je potřeba snižovat sociální dávky ale zároveň zvyšovat slevy na dani. Tak, aby lidé byli více motivováni k tomu, aby si našli práci než být doma a žít ze sociálních dávek.

4.2 Vývoj reformy

Za minulých vlád se schodek České republiky velmi rychle zvyšoval, což vedlo k zvýšení státního dluhu. Hlavně je alarmující i zvyšování schodku rozpočtu v letech, kdy Česká ekonomika prosperovala a byla zde nejlepší doba na zahájení reformy. Znepokojivá není jen celková výše zadlužení, ale zejména tempo, jímž zadluženost narůstá. Na nebezpečný trend zadlužování je Česká republika upozorňována již několik let jak domácími ekonomy Českou národní bankou, tak i zahraničními institucemi (Evropská komise, Světová banka, Mezinárodní měnový fond atd.).

Evropská komise²⁸ upozorňuje, že Česká republika patří mezi šest členských zemí s nejrizikovějším výhledem veřejných financí. V současné době je na tom hůře v Evropské unii jen Maďarsko, jehož schodek sice ještě nedávno lámal rekordy a byl několika násobně vyšší než v Česku, ale v současnosti se Maďarskou začíná zlepšovat.

Situace²⁹ veřejných financí se nelepšila navzdory působení přechodných příznivých faktorů, jakými jsou slušný hospodářský růst a celkově příznivá hospodářská situace (mírná inflace, nízké úrokové sazby a pokles nezaměstnanosti), využívání mimořádných privatizačních příjmů, krátkodobé úspory a převody do rezervních fondů. Po jejich odeznění hrozil další nárůst deficitu v důsledku neudržitelných výdajových tendencí. Socialistické vlády promarnily vhodný čas k zahájení reformy již před několika lety.

Reforma veřejných financí je rozložena do tří etap. První etapa byla schválena vládou dne 23. května 2007, v Poslanecké sněmovně 15. srpna 2007 a začala platit od 1.1.2008. Další etapy měly následovat s tím, že měly být předloženy nejpozději v roce 2008. V roce 2008 byla problémem naše politická situace, kdy pravicová vláda měla křehkou většinu. Navíc výsledky krajských a senátních voleb podle finančních analytiků vedly k oddálení potřebných

²⁸ http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf

²⁹ http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf

ekonomických reforem prosazovaných vládnoucí koalicí. Situaci taky nepomohl pád vlády v břenu 2009 a neschopnost se dohodnout na předčasných volbách. Tato situace vedla k zřízení vlády odborníků, která vedla zemi do doby než nastane řádný termín voleb. Takže zavádění radikálnější kroku se zatím odsouvá. Volby do poslanecké sněmovny se konaly na konec na jaře 2010 v těchto volbách zvítězily pravicové strany a díky velmi silnému mandátu 117 hlasů v poslanecké sněmovně můžou pokračovat v reformách, které pravicové vlády započali už v roce 2007. Po vyhraných volbách v roce 2010 se vládnoucí strany koalice začínají pomalu zavádět další opatření. První výrazné změny a další posun v reformách nastává v roce 2012.

³⁰Připravované změny v sociální reformě od 1.1.2012

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) zpracovalo návrhy změn, které zahájí legislativní proces sociální reformy. Z velké většiny by měly nabýt účinnost od 1. ledna 2012. Ministr práce a sociálních věcí vládě předloží návrh řešení ve třech klíčových oblastech: v dávkovém systému, v oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi a v neposlední řadě také v oblasti rodinné politiky a péče o děti.

Cílem těchto reformních kroků je zjednodušení systému, jeho zlevnění i zefektivnění, rozšíření možností kontroly a v neposlední řadě také komfortnější postup pro příjemce dávek. Zaveden bude jednotný formulář pro podávání žádostí o všechny dávky, bude určeno jedno výplatní místo, počet dávek bude značně zredukován, dojde k jejich agregaci do větších celků. Státní výdaje se budou snižovat nikoli na úkor příjemců dávek, ale primárně snížením nákladů na administraci systému.

Cíle reformy:

- lepší zacílení a adresnost sociálních dávek;
- dosažení maximální možné účelnosti dávek;
- zefektivnění práce orgánů státní správy;
- snížení administrativní zátěže pro uživatele služeb;

³⁰ <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zakonne-pojisteni/mpsv-navrh-socialni-reforma-v-roce-2011/1001911/59549/>

Nástrojem k dosažení cílů jsou zejména tyto mechanismy:

- zavedení jednotného výplatního místa dávek;
- snížení počtu vyplácených dávek jejich agregací do větších celků;
- zavedení efektivního hodnocení příjmů žadatelů o dávky;

³¹Pilíře reformy v roce 2012

Připravované legislativní změny lze rozdělit do následujících pilířů:

- Sjednocení výplaty dávek
- Změny v oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi
- Změny v oblasti rodinné politiky a péče o děti

Pilíř I.: Sjednocení výplaty dávek

MPSV připravilo záměr od 1.1.2012 sjednocení procesu výplaty nepojistných dávek sociální ochrany, tak aby o těchto dávkách rozhodoval jediný orgán, jako jednotné místo kontaktu žadatelů o dávky, nikoliv celá řada různých orgánů státní správy a samosprávy, tak jako tomu je doposud. Tímto jediným orgánem by měl být podle návrhů MPSV Úřad práce ČR.

Seznam dnes vyplácených dávek na třech různých úrovních státní správy, resp. samosprávy:

Úřad práce

- přídavek na dítě,
- příspěvek na bydlení
- rodičovský příspěvek
- porodné
- pohřebné
- dávky pěstounské péče

Obecní úřad

- příspěvek na živobytí
- mimořádnou okamžitou pomoc

³¹ <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/>

- doplatek na bydlení
- příspěvek nevidomým na krmivo pro vodícího psa
- příspěvek na užívání bytu a garáže

Obecní úřad s rozšířenou působností

- příspěvek na péči
- mimořádnou okamžitou pomoc osobám ohroženým sociálním vyloučením
- jednorázové příspěvky na opatření zvláštních pomůcek
- příspěvek na úpravu bytu
- příspěvek na zakoupení, celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla
- příspěvek na provoz motorového vozidla
- příspěvek na individuální dopravu
- průkazy TP, ZTP a ZTP/P.

³²Pilíř II.: Změny v oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi

V oblasti hmotné nouze má dojít v letošním roce ke zpracování legislativních záměrů, které by měly zajistit zejména následující:

- Sjednocení výplaty různých druhů dávek a zjednodušení jejich administrace pro lepší adresnost dávek.
- Výplata dávek bude posuzována na základě příjmové situace nejenom konkrétní osoby v hmotné nouzi, ale též dalších osob, které k ní mají vyživovací povinnost s cílem podpořit odpovědnost v rámci rodiny a upřednostnit ji před odpovědností státu.
- Možnost výplaty dávek prostřednictvím elektronického platebního prostředku, **což by** mělo zajistit větší kontrolu využití dávek a tedy jejich spotřebování na účel, ke kterému jsou určeny.

³³Pilíř III.: Změny v oblasti rodinné politiky a péče o děti

MPSV předložilo novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se kterou budou spojeny též novely dalších zákonů (např. zákona o rodině). Posílením prevence, sociální práce s rodinami a rozvojem náhradní rodinné péče dojde ke snížení počtu dětí v ústavní péči.

³² <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/>

³³ <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/>

Rodičovská výpomoc:

Záměr upravuje institut poskytování rodičovské výpomoci, tedy pečování o dítě souběžně s péčí o vlastní předškolní dítě mimo režim živnostenského zákona na základě smlouvy. Zákon klade velmi minimální požadavky s tím, že rodič nejlépe posoudí, za jakých podmínek a které cizí osobě může své dítě svěřit.

Poskytování služeb péče o děti na nekomerčním základě:

Zákon rozdělí poskytování těchto služeb na péči o velkou, střední a malou dětskou skupinu. Požadavky na kvalitu zajištěné péče se budou lišit podle velikosti skupiny. Pro malé a střední skupiny nebude platit hygienická vyhláška a požadavky na prostory pro pobyt dětí budou dostupnější.

Rodičovský příspěvek:

U dětí starších dvou let bude rodičovský příspěvek poskytován bez ohledu na délku pobytu v zařízení péče o dítě. U mladších dětí bude limit délky pobytu v zařízení péče o dítě zmírněn.

4.3 Situace bez reformem

Bez přijetí reformy by v roce 2009 příjmy státního rozpočtu nestačily pokrýt mandatorní výdaje. Státní dluh by byl vyšší do roku 2010 až o 150mld. Kč. V roce 2010 sice Česká republika dostala do schodku přesahující 150mld. korun ale stejně jako rok 2009 tak i rok 2010 byl ovlivněn dopady celosvětové hospodářské krize. Reformy sice státu ušetřily určitý díl peněz ale právě vinou hospodářské krize schodek rozpočtu překonal 150mld. V následujících letech se ale počítá s oživení naší ekonomiky a tím pádem se očekávají lepší ekonomické výsledky naší ekonomiky ale Česká republika má pořád jeden z nejbenevolentnějších systémů v Evropě a musí se snažit aby byla schopna snižovat peníze plynoucí do sociální problematiky, kdyby ne tak ČR by nebyla schopna plnit závazky vůči Evropské unii tak jako doposud, protože není schopna udržet vládní deficit pod úroveň 3 % HDP. Bylo by tak ohroženo přijetí eura v dohledném období. ČR by se tak mohla stát jedinou zemí ve středoevropském regionu bez společné evropské měny, což by se následně odrazilo

ve snížené důvěře ze strany investorů. Ze strany EU při neplnění závazků hrozí sankce, mj. při čerpání finančních prostředků z evropských fondů, v řádech desítek miliard Kč.

4.4 Přínos reforem

- ³⁴Snižování vládního schodku a zpomalení nárůstu vládního dluhu. Trend posledních vlád zadlužování ohrožuje nejen budoucí, ale i dnešní generace. Již teď jen za úroky ze státního dluhu činí kolem 40 mld. Kč ročně.
- Plošné snížení daňového zatížení, omezení administrativní zátěže – celkové daňové zatížení klesne v letech 2007 - 2012 ze 35,9% HDP na 33,3% HDP. Lidem zůstane více peněz díky vyšším čistým příjmům a nebude nutné je v dosavadní míře vracet zpět následným přerozdělováním formovou sociálních dávek. Uvolní se podmínky pro podnikání.
- Podpora hospodářského růstu a podnikání – snížením daňového zatížení podniků se zvýší jejich konkurenceschopnost., reforma zahrnuje opatření na podporu drobných živnostníků (zrušení zavedených registračních pokladen, zrušení minimálního základu daně). Snížení progresse nebude tolik trestat pracovitost a pílí při dodatečném výdělku. Zvýší se ochota podnikat. ČR se stane atraktivnější pro zahraniční investory.
- Podpora rodin s dětmi moderní rodinná politika výrazněji umožní rodičům svobodu volby a snadnější spojení péče o dítě a profesního rozvoje. U rodičovského příspěvku bude možnost zvolit si ze tří rychlostí čerpání příspěvku podle potřeb dané rodiny. Dále se výrazně zvýší slevy na dani z příjmu fyzických osob za dítě a za druhého manžela bez příjmů.
- Posílení adresnosti sociálního systému a spravedlnosti – reforma podpoří aktivitu a motivaci lidí, postará se o potřebné, a naopak bude trestat zneužívání sociálního systému. Reforma zvýhodní ty, kdo se snaží zvýšit si příjem vlastní poctivou prací.
- Zachování principu solidarity – vysoko příjmové skupiny obyvatelstva nadále budou přispívat do státního rozpočtu vyššími daněmi, je zachována daňová progresse.
- Dodržování závazků vůči Evropské unii – z toho vyplývá maximální možné využití prostředků z fondů EU.
- Výrazné zvýšení daňových slev kompenzuje dopady reformy veřejných financí. Na jedné straně se částečně snižují některé sociální dávky směrem k většině sociálního systému, na druhé straně budou lidé pobírat vyšší čisté mzdy.

³⁴ http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf

5. Státní sociální podpora

Tato kapitola má zachycovat postupný průběh sociálních reforem v jednotlivých sociální dávkách. V roce 2007 byl poslaneckou sněmovnou přijat zákon č. 261/2007 o stabilizaci veřejných rozpočtů nebo-li takzvaná první etapa reformy veřejných financích. V roce 2007 následně tuto reformu odsouhlasil senát a podepsal prezident České republiky.

5.1 Přídavek na dítě

³⁵Přídavek na dítě je základní dávkou určenou rodinám s nezaopatřeným dítětem. Nárok na dávku je závislý na výši příjmu rodiny.

³⁶Přídavek na dítě byl po novele zákona v březnu 2006 poskytován v závislosti na výši příjmu rodiny za kalendářní rok ve třech výších a to:

- zvýšené výměře,
- základní výměře,
- snížené výměře.

³⁷Hranice příjmů rodiny byla stanovena násobkem životního minima rodiny:

- zvýšená výměra - rozhodný příjem rodiny nepřevyšuje 1,5 násobek životního minima rodiny,
- základní výměra - rozhodný příjem rodiny je mezi 1,5 – 2,4 násobkem životního minima rodiny,
- snížená výměra - rozhodný příjem rodiny je mezi 2,4 – 4,0 násobkem životního minima rodiny

Při příjmu nad 4 násobek životního minima rodiny dávka nenáležela. Každým rokem se automaticky zvyšovaly mandatorní výdaje, které byly neúměrné možnostem ekonomiky a významně ohrožovaly bilanci veřejných rozpočtů. Vláda si proto vytyčila cíl adresnější

³⁵ SEMANOVÁ, J. Nebojujte s úřady a zaměstnavateli, APERIO, 2010. s. 28, ISBN 978-80903087-8-7

³⁶ http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf

³⁷ http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf

system vypláčení sociálních dávek a podporu rodin s dětmi přenést především do vytvoření moderní flexibilní rodinné politiky.

V roce 2008 došlo ke změně v přídavku na dítě. Přídavky jsou vypláceny pevné výši, která je diferencovaná podle věku dítěte. Tyto částky jsou odvozeny od současné nominální výše přídavku na dítě v základní výměře.

V roce 2011 došlo ke zpřísnění podmínek pro vypláčení přídavku na dítě. Nárok na přídavek na dítě má od 1.1.2011 nezaopatřené dítě, které žije v rodině, jejíž rozhodný příjem je nižší než 2,4násobek částky životního minima rodiny. Pro nárok na přídavek na dítě se posuzuje příjem za předchozí kalendářní rok, za příjem se považuje i rodičovský příspěvek. Ponechalo se opatření, které bylo přijato v roce 2008 a to, že přídavek je odlišný podle věku dítěte.

V roce 2012 je ponecháno kritérium, že na přídavek na dítě dosáhnou rodiny s 2,4 násobkem částky životního minima.

Tabulka č. 2

Výše přídavku na dítě měsíčně

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše přídavku na dítě měsíčně v Kč od 1. ledna 2012
do 6 let	500
6 - 15 let	610
15 - 26 let	700

Zdroj: <http://www.kurzy.cz/kalkulacka/pridavky-na-dite/>

Nárok na přídavek na nezaopatřené dítě do 26 let mají rodiny s příjmem do 2,4 násobku životního minima rodiny

³⁸Proti minulému stavu, kdy na přídavky na děti dosáhly rodiny s příjmem až 4násobku životního minima, dojde ke zúžení okruhu příjemců této dávky zhruba o třetinu. To je vyváжено výrazným zvýšením daňových slev na děti a na vyživované manžele. Je to zároveň částečně opatření proti zneužívání sociálního systému, kdy se oba dva rodiče snaží žít pouze ze sociálních dávek a nejsou dostatečně motivováni hledat práci. Po úpravách v roce 2011,

³⁸ http://www.c-m-t.cz/clanky/pruvodce_zmenami_socialniho_systemu.doc

kdy na dávku dosáhnou jen rodiny, které nepřesáhnou 2,4 násobku životního minima se opět snižuje o třetinu počet žadatelů, kteří mají nárok na tuto dávku.

V zahraničí je výše přídavku na dítě upravena takto. V Polsku je výše přídávků odstupňována podle počtu dětí (1. a 2. dítě 310 Kč, 3. dítě 364 Kč, 4. a další dítě 448 Kč). Na Slovensku je tato dávka vyplácena bez ohledu na příjem a věk dítěte ve výši v přepočtu cca 390 Kč na jedno dítě do 16, resp. 25 let věku dítěte. V Německu činila výše dávky pro první až třetí dítě 4 312 Kč. V Rakousku pro dítě do tří let 2 951 Kč a pro dítě do 10 let 3 136 Kč. Částečné omezení výplaty přídavku na děti je vyváženo vysokými daňovými slevami (zvyšují se z 6 000 Kč na 10 680 Kč na dítě ročně), které kompenzují snižování některých sociálních dávek včetně kompenzace nárůstu spodní sazby snížené sazby DPH.

Podle mého názoru celková výše sociálních mandatorních výdajů a trend jejich dalšího zvyšování byly neúměrné možnostem ekonomiky a významně ohrožovaly bilanci veřejných rozpočtů. Cílem je vytvořit adresnější systém vyplácení sociálních dávek a podporu rodin s dětmi přenést především do vytvoření moderní flexibilní rodinné politiky. Reforma přináší odstranění valorizačního mechanismu a přináší stejnou výši dávky a jediné hledisko je zde věk dítěte. Podle mě je správný krok zpřísnění na žadatele této dávky. V současné době může tuto dávku získat jen osoba, které má příjem do 2,4 násobku životního minima.

5.2 Sociální příplatek

Sociální příplatek, jehož koeficienty výpočtu byly změněny v březnu 2006 s účinností od 1. 1. 2007, byly poskytovány rodičům pečující o nezaopatřené dítě, jestliže příjem rodiny v předcházejícím kalendářním čtvrtletí nepřevyšoval 2,2 násobek částky životního minima rodiny.

³⁹Nárok na sociální příplatek mají od roku 2011 jen ty rodiny, kde rodiče pečují alespoň o jedno nezaopatřené dítě, které je dlouhodobě nemocné, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené, nebo je-li alespoň jeden z rodičů dlouhodobě těžce zdravotně postižený nebo je nezaopatřeným dítětem, které je dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné. Oproti roku 2007 kdy reforma začala se měnit

³⁹ <http://www.nasepenize.cz/socialni-podpora-v-roce-2011-na-co-mate-narok-8198>

kriteria k získání této dávky. Příjem rodiny musí být nižší než 2 násobek částky životního minima

Výši dávky vedle příjmu, počtu osob v rodině a stáří nezaopatřených dětí ovlivňuje i

- o zdravotní stav dětí,
- o zdravotní stav rodičů,
- o osamělost rodiče,

Celková výše sociálních mandatorních výdajů a trend jejich dalšího zvyšování byly neúměrné možnostem ekonomiky. Úpravy sociálních dávek, sociálního příplatku, souvisejí s příklonem k adresnějšímu sociálnímu systému. Úspory jsou kompenzovány snížením daní a celou řadou dalších pro rodinných opatření.

⁴⁰Ve výši dávky se odráží nejen příjmy rodiny, kdy s rostoucím příjmem sociální příplatek postupně klesá, ale i další rodinné situace. Sociální příplatek se zvyšuje v případech, kdy dítě je dlouhodobě těžce zdravotně postižené, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné, zohledněny jsou také zdravotní postižení nebo osamělost rodiče. Vyšší sociální příplatek se poskytuje i rodinám, kde se narodilo více dětí současně, a to v době do tří let jejich věku, rodinám, kde dítě studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia.

Tabulka č. 3

Výše sociálního příplatku podle věku dítěte

Věk nezaopatřeného dítěte v rodině	1,0násobek životního minima	1,6násobek životního minima	2,0násobek životního minima (není nárok)
do 6 let	800	320	0
Od 6 do 15 let	980	392	0
od 15 do 26 let	1 125	450	0

Zdroj: <http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/socialni-davky/pruvodce/socialni-priplatek/>

⁴⁰ SEMANOVÁ, J. *Nebojujte s úřady a zaměstnavateli*. APERIO, 2010. str. 29-30, ISBN 978-80903087-8-7

Tabulka č. 4

Úplná rodina s počtem nezaopatřených dětí

Úplná rodina (oba rodiče) s počtem nezaopatřených dětí	Životní minimum rodiny	Hranice čistého příjmu v Kč měsíčně pro nárok na sociální příplatek od 1. ledna 2008 (2,0násobek životního minima rodiny)
jedno do 6 let	7 080	14 160
Dvě	9 040	18 080
tři	11 000	22 000
čtyři	13 250	26 500

Zdroj: <http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/socialni-davky/pruvodce/socialni-priplatek/>

Podle mého názoru reforma v sociální příspěvku jde taky správným směrem a to proto, že se zpřísňuje hranice pro získání této dávky z 2,2 na 2,0 násobku životního minima. V roce 2011 přišlo další zpřísnění a na dávku dosáhly jen osoby s příjmem nižším než 2 násobek životního minima. Podle mě by tato sociální dávka měla být sloučena s přídatkem na dítě. Samozřejmě, že by se mělo zohlednit dítě nezaopatřené s dítětem dlouhodobě nemocné dítě. V sousedních zemích tato dávka vůbec neexistuje.

5. 3 Porodné

Výše porodného činila do konce roku 2007

- 11,10 násobku životního minima dítěte tj. 17 760 Kč narodilo-li se jedno dítě
- 16,60 násobku životního minima dětí narodily-li se zároveň dvě nebo více dětí tj. 53 120 Kč dvojčata, 79 680 trojčata
- Porodné se poskytovalo jednorázově matce, která porodila dítě.

Nutnost zavedení této reformy byla v tom, že celková výše sociálních mandatorních výdajů a trend jejich zvyšování byly u nás neúměrné možnostem ekonomiky. Mezi roky 2005 a 2007 (přičemž mimořádný nárůst se projevil již v roce 2006) došlo ke zdvojnásobení výdajů na porodné na dnešní roční výdaje. I po mírném snížení porodného bude tato dávka výrazně vyšší než začátkem roku 2006. Výše porodného v České republice patří k vyššímu

evropskému průměru. Neprokazuje se zároveň, že výše porodného je významným pro populačním opatřením.

V řadě zemí není porodné zavedeno vůbec, nebo je jeho výše menší než u nás. Dávky porodného se v některých státech Evropské unie vůbec nevyplácí např. ve Švédsku, Rakousku, Nizozemí či v Portugalsku. Ve Velké Británii tato dávka dosahovala v přepočtu 13 400 Kč, ve Francii 4 400 Kč, ve Finsku 3 920 Kč v Německu 2 150 Kč, v Dánsku 2 000 Kč.

Od ledna 2008 je porodné vypláceno v pevné výši a to pro každé dítě 13 000 Kč. Tato dávka se již nebude automaticky zvyšovat při naplnění valorizačních podmínek, ale rozhodnutím vlády a následně Parlamentu ČR.

⁴¹Od ledna 2012 je nárok na porodné vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v kalendářním čtvrtletí předcházejícím kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo, musí být nižší než 2,4násobek životního minima rodiny. Do rozhodného příjmu se nezapočítává rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Porodné je stanoveno pevnou částkou a činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Narodilo-li se s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě nebo děti, činí výše porodného 19 500 Kč.

Podle mého názoru, když se podíváme na okolní země ve kterých není porodné zavedeno vůbec tak i zde musím souhlasit s tím, že se zpřísní podmínky pro vyplácení dávky. Zrovna u porodného je vidět, že v roce 2006 se náklady na vyplácení zdvojnásobily oproti roku 2005. Celková náklady na tuto dávku byly 1,85 mld. Právě zde musela reforma zasáhnout a zpřísnit kritéria pro přiznání. Podle mého názoru by tato dávka neměla existovat vůbec. Navrhoval bych, že rodičky by po dobu pobytu v nemocnici by měly být osvobozeny od nemocničního poplatku.

⁴¹ <http://www.mpsv.cz/cs/2>

5.4 Rodičovský příspěvek

Stav před reformou

Rodičovský příspěvek se poskytoval rodiči, který pečoval po celý kalendářní měsíc alespoň o jedno dítě ve věku do 4 let, nebo do 7 let, jde-li o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené.

Náležela-li rodiči peněžité pomoci v mateřství (peněžité pomoci nebo nemocenské poskytnuté v souvislosti s porodem), vyplácí se rodičovský příspěvek jen je-li vyšší, a to ve výši rozdílu. Nesleduje se, je-li rodič výdělečně činný. Dítě zakládající nárok na dávku může být umístěno v jeslích nebo jiném předškolním zařízení jen po omezenou dobu danou zákonem.

⁴²Výše rodičovského příspěvku byla po změnách zákonů v březnu 2006 odvozena od průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře a činila 40 % této mzdy (pro rok 2007 činila jeho výše 7 582 Kč). Do rodiny se poskytuje jen jeden rodičovský příspěvek (jednomu z rodičů), i když v ní rodiče pečují o více dětí příslušného věku.

Zvýšení rodičovského příspěvku znamenalo mimořádné navýšení sociálních mandatorních výdajů. Mezi roky 2006 až 2007 stouply tyto výdaje více než 2,5 násobně na 31 mld. Kč, v roce 2010 by vzrostly o další 4 mld. Kč. Platit 4 roky 40 % průměrné mzdy v nevýrobní sféře si formou rodičovského příspěvku nedovolí ani nejbohatší evropské ekonomiky.

Stav po reformě

⁴³Podmínky nároku a možnosti čerpání rodičovského příspěvku v nové podobě, která platí od 1. ledna 2008:

- nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině a toto dítě zakládá nárok na rodičovský příspěvek, u něj se také sleduje splnění podmínek nároku na rodičovský příspěvek.

⁴² www.mpsv.cz/files/clanky/5128/PSP_12_07_big.pdf

⁴³ www.mpsv.cz/files/clanky/4781/Informace_pro_rodice.pdf

⁴⁴Možnosti volby a pobírání rodičovského příspěvku od 1. ledna 2008 podle věku dětí

- nový způsob čerpání rodičovského příspěvku se vztahuje na všechny děti, tzn i na děti narozené před účinností tohoto zákona,
- rodič, pečující o dítě, které je k 1. lednu 2008 starší 3 let, bude pobírat rodičovský příspěvek ve snížené výměře (3 800 Kč) až do 4 let věku dítěte,
- rodič, pečující o dítě, které je k 1. lednu 2008 starší 21 měsíců a mladší 3 let věku (a tudíž si rodič nemůže ze zákona zvolit možnost čerpání rodičovského příspěvku), bude pobírat rodičovský příspěvek v základní výměře (7 600 Kč) do 3 let věku dítěte a následně rodičovský příspěvek ve snížené výměře (3 800 Kč) do 4 let věku dítěte,
- rodič, pečující o dítě, které je k 1. lednu 2008 mladší 22 týdnů, se může rozhodnout o možnosti rychlejšího čerpání rodičovského příspěvku, nebo pobírat rodičovský příspěvek v základní výměře do 21 měsíců věku dítěte a následně učinit další volbu mezi základní a pomalejší variantou čerpání,
- rodič, pečující o dítě, které je k 1. lednu 2008 starší 22 týdnů a mladší 21 měsíců, se může rozhodnout mezi klasickým a pomalejším čerpáním rodičovského příspěvku.

⁴⁵Formy čerpání rodičovského příspěvku

Rodičovský příspěvek lze čerpat ve třech výměrách daných v pevných měsíčních částkách – zvýšené (11 400 Kč), základní (7 600 Kč) a snížené (3 800 Kč).

Rodiče si mohou zvolit čerpání rodičovského příspěvku po dobu dvou, tří nebo čtyř let.

Volbou doby čerpání si rodiče zároveň volí i k ní příslušnou výši příspěvku, a to:

- rychlejší čerpání rodičovského příspěvku - po peněžité pomoci v mateřství, nebo peněžité pomoci ve zvýšené výměře (11 400 Kč) do 2 let věku dítěte; o tuto formu čerpání však může požádat pouze rodič, který má nárok na peněžitou pomoc ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den.

⁴⁴ <http://www.mpsv.cz/cs/2>

⁴⁵ http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp

- klasické čerpání - po peněžité pomoci v základní výměře (7 600 Kč) do 3 let věku dítěte; o tuto formu čerpání může požádat pouze rodič, který má nárok na peněžité pomoci poskytované mužům i ženám, nebo nemocenskou poskytovanou v souvislosti s porodem.
- pomalejší čerpání - po peněžité pomoci v základní výměře (7 600 Kč) do 21 měsíců věku dítěte a dále ve snížené výměře (3 800 Kč) do 4 let věku dítěte.

⁴⁶Nadále může rodičovský příspěvek čerpat matka i otec. Jediné, co je ze strany rodičů vyžadováno, je učinění rozhodnutí ohledně délky čerpání příspěvku. O vybranou dobu a výši čerpání rodičovského příspěvku musí rodiče písemně požádat příslušný úřad státní sociální podpory na předepsaném formuláři.

Časové momenty pro rozhodnutí o délce čerpání

- rychlejší čerpání musí rodiče požádat nejpozději v kalendářním měsíci následujícím po měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne 22 týdnů života, resp. ve kterém současně narozené nejmladší děti dosáhnou věku 31 týdnů života
- klasické čerpání musí rodiče požádat nejpozději v kalendářním měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne 21. měsíce věku

Pokud rodiče nepožádají o rychlejší či klasické čerpání rodičovského příspěvku nebo nesplňují podmínky pro tuto volbu, je rodičovský příspěvek po 21. měsíci roku věku dítěte vyplácen v režimu pomalejšího čerpání, tzn. ve snížené výměře do 4 let věku dítěte.

Dobu a výši čerpání rodičovského příspěvku je možné zvolit pouze v rozhodných obdobích (kalendářní měsíc po 22. týdnu věku dítěte a 21. měsíc věku dítěte). Po učiněném rozhodnutí je vybraná možnost čerpání již nezměnitelná a nelze ji uplatňovat zpětně, a to ani při střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku.

U zdravotně postižených dětí má rodič nárok ode dne posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého na rodičovský příspěvek v základní výměře (7 600 Kč) do 7 let věku dítěte, a to bez ohledu na

⁴⁶ <http://www.mpsv.cz/cs/2>

dříve zvolenou možnost čerpání rodičovského příspěvku (před posouzením zdravotního stavu dítěte). To platí i v případě, že takové dítě není nejmladším dítětem v rodině.

Podmínky pro rodičovský příspěvek s novou právní úpravou

⁴⁷Podmínky pro rodičovský příspěvek s novou právní úpravou se mění, tzn. rodičovský příspěvek náleží, pokud:

- dítě mladší 3 let navštěvuje jesle nebo obdobné zařízení pro předškolní děti nejvýše 5 kalendářních dnů v měsíci,
- dítě starší 3 let navštěvuje mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro předškolní děti v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně nebo nejvýše 5 kalendářních dnů,
- dítě navštěvuje léčebně rehabilitační zařízení nebo jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro zdravotně postižené předškolní děti v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně; a dítě školního věku, které navštěvuje základní školu speciální, v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně,
- dítě zdravotně postiženého rodiče navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně

⁴⁸Příjem rodiče není testován, rodič může být výdělečně činný, aniž ztratí právo na pobírání rodičovského příspěvku. Po dobu své výdělečné činnosti musí však rodič zajistit péči od dítě jinou zletilou osobou.

Žádná z rychlostí čerpání rodičovského příspěvku není prvoplánově zvýhodněna. Celkové objemy vyplácených peněz jsou přibližně stejné, mírně je nejvyšší u tříleté varianty.

Dvouletá varianta je výhodná jak pro rodiče, kteří se chtějí vrátit dříve do práce, tak pro rodiny, které plánují dvě děti krátce po sobě. Pokud by se druhé dítě narodilo do dvou let a rodič si opět zvolí rychlejší čerpání mohl by pobírat 11 400 Kč až čtyři roky.

Přestože dojde k mírnému snížení celkového objemu výdajů na rodičovský příspěvek, stále bude náš systém patřit mezi nejvstřícnější v Evropě v porovnání délky rodičovské

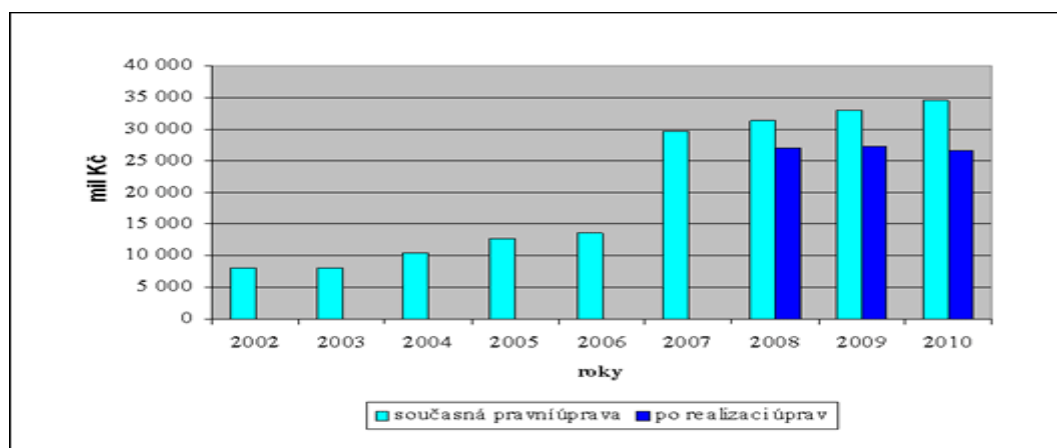
⁴⁷ <http://www.mpsv.cz/cs/2>

⁴⁸ <http://www.mpsv.cz/cs/2>

dovolené a výše rodičovského příspěvku v poměru k průměrné mzdě. Čtyřleté pobírání rodičovského příspěvku není zavedeno nikde jinde v Evropě, v řadě zemí je naopak kratší než jeden rok. U nás rodiče dostávají stejný rodičovský příspěvek jako např. v Rakousku.

Obrázek č. 1

Porovnání vývoje nákladů na rodičovský příspěvek

Zdroj: <http://www.mpsv.cz>

⁴⁹Od ledna 2011 se nemění tři varianty čerpání rodičovského příspěvku. Změna, která nastala u zdravotně postižených dětí máte nárok na rodičovský příspěvek v základní výměře 7 600 Kč do 7 let věku dítěte, a to bez ohledu na dříve zvolenou možnost. Příspěvek a doba se vám upraví ode dne posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého.

Rodiče, kteří pečují o dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě, mohou pobírat rodičovský příspěvek od 7 do 10 let věku dítěte, a to ve výši 3 000 Kč. Podmínkou je, že dítě nepobírá příspěvek na péči. Rodiče dětí starších 7 let, které splňují stanovené podmínky, musí podat novou žádost o rodičovský příspěvek.

Od 1.1.2011 rozlišujeme čtyři typy rodičovského příspěvku:

1. Zvýšený (rychlejší čerpání) – 11 400 Kč měsíčně do 2 let věku dítěte
2. Základní (klasické čerpání) – 7 600 Kč měsíčně do 3 let věku dítěte
3. Snížený (pomalejší čerpání) – 3 800 Kč měsíčně do 4 let věku dítěte

⁴⁹ <http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/socialni-davky/pruvodce/rodicovsky-prispevek/>

4. Nižší (pro rodiče dětí dlouhodobě zdravotně postižených od 7 do 10 let věku) –
3 000 Kč měsíčně

Podle mého názoru právě na rodičovském příspěvku je nejlépe vidět kladný dopad reformy. Reforma totiž umožňuje žadateli o rodičovský příspěvek vybrat si ze tří možností čerpání, které jsou od sebe odlišeny výši příspěvku i dobou čerpání příspěvku. Žadatel si může vybrat variantu, která je pro něj nejlepší. V těchto třech variantách musí důkladně zvážit výhody každé z nich. Musí si určit dobu po, kterou bude s dítětem doma. Může si tak vybrat ze zrychlenou možnost, kde získá 11 400 Kč ale může tuto dávku čerpat do 2 let dítěte. Druhá možnost je základní, kdy získává 7 600Kč a tuto dávku může čerpat do 3 let dítěte. Nebo je zde třetí možnost a to snížená kdy získává 3 800Kč a čerpání je až do 4 let dítěte. Přijde mi, že je výborný nápad nechat toto rozhodnutí na rodičích. Bohužel i zde bych vytknul jednu věc. Když se podívám jak je dávka vyplacená po Evropě tak nikde nenacházím možnost být s dítětem doma 4 roky. Ve většině zemích je tato rodičovská dovolená do 2 let dítěte. Výjimku tvoří Rakousko, Slovensko a Francie, kde je rodičovská dovolená maximálně 3 roky. V České republice by neměl podle mě být takový luxus, kdy rodičovský příspěvek se bude vyplácet i snížené výměře a žadatel jí může čerpat 4 roky. Sníženou výměru bych zrušil a nechal bych jen zrychlenou a základní.

5.5 Pohřebné

⁵⁰Původní stav: pohřebné bylo poskytováno osobě, která vypravila pohřeb osobě s trvalým pobytem v ČR nebo byl-li vypraven pohřeb v ČR. Výše je stanovena pevnou částkou 5 000,- Kč. Změna je součástí snahy zbrzdit trend dalšího zhoršování stavu veřejných financí. Celková výše mandatorních výdajů je u nás neúměrná možnostem ekonomiky a významně ohrožuje bilanci veřejných rozpočtů.

⁵¹Od ledna 2008 pohřebné náleží jednorázově pouze osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Jde tedy o případy, kdy náklady na tuto neočekávanou událost významně jednorázově zatíží rozpočty rodin pečujících o nezaopatřené děti. Je zrušena valorizační podmínka v zákoně o státní sociální podpoře. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou ve výši 5 000 Kč.

⁵⁰ http://www.mpsv.cz/files/clanky/4520/Socialni_reformy.pdf

⁵¹ http://www.mpsv.cz/files/clanky/4520/Socialni_reformy.pdf

Srovnání s jinými zeměmi

V některých zemích EU je tato dávka dána pevnou částkou, v některých je odvozena od mzdy zemřelého nebo průměrné mzdy v dané zemi nebo se obdobná dávka vůbec nevyplácí. Pohřebné se například nevyplácí v Německu. Na Slovensku dosahovala výše pohřebného v přepočtu 1 700,- Kč.

Můj názor je v otázce pohřebného proti reformní. Myslím si, že pohřeb by měl stát platit v plné částce.

5.6 Reakce veřejnosti na reformy

První zásadní reakce veřejnosti na reformy se uskutečnila v červnu roku 2008. Kdy se uskutečnila největší stávka od roku 1989.⁵² Česko prožilo 23.6.2008 zřejmě největší odborářský protest od listopadu 1989. I když byla menší, než odboroví předáci očekávali, zapojilo se do něj podle jejich propočtů na 900 tisíc lidí. Většina ovšem jen symbolicky: Například přečtením prohlášení či visačkou na klopě. Například v nemocnicích ráno začala osmihodinová stávka. Lékaři ošetřovali pouze akutní případy. Nejvíce však obyvatelé Česka stávku pocítili v dopravě na 75 minut se zastavili vlaky v řadě velkých měst nejela doprava. Asociace samostatných odborů ilegálně zablokovala na zhruba dvacet minut důležitou silniční tepnu v hlavním městě - Legerovu třídu. Do protestní akce se zapojila i řada dalších profesí například zaměstnanci městské hromadné dopravy, pracovníci stavebních firem, pracovníci národní knihovny, zaměstnanci Škody auto, některé školy, lékaři a další.

V 16. června 2011 proběhla další generální stávka jako odpověď na nově připravované reformy. Hlavní návrhy, které se odborům nelíbili byly pozdější odchod do důchodů a škrty v sociální politice. Stávka byla celodenní trvala od 00.00 16.6. do 23.59 16.6.

V celé republice se zastavili vlaky. Ve velkých městech nejezdila hromadná doprava. V Praze nevyjelo ani metro to se stalo vůbec poprvé v České historii. V Praze se také konal odborářský pochod, který měl upozornit na dopady reformem.

⁵² <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=608949>

6. Pojišťovací systémy

6.1 Nemocenské pojištění

System nemocenského pojištění vyžaduje reformu.⁵³ Míra nemocnosti je u nás výrazně vyšší než v členských zemích EU, především než v Polsku, Maďarsku nebo na Slovensku. Není žádným legitimní důvod aby u nás byla vyšší míra nemocnosti než těchto zemích, když podle všech mezinárodních objektivních srovnávacích studií je zdravotní stav našeho obyvatelstva lepší. Pracovní neschopnost je v České republice stále vysoká aniž jsou pro to objektivní důvody. Cílem je oddělit skutečné nemoci od spekulativního či fiktivního onemocnění, které je v naší zemi poměrně rozšířené

Cílem tohoto pojištění je finančně zabezpečit ekonomicky aktivní občany v okamžiku, kdy kvůli nemoci či mateřství ztratí krátkodobě výdělek.⁵⁴ Účast na nemocenském pojištění zaměstnanců vzniká ze zákona a je povinná. Osoby samostatně výdělečně činné si mohou platit nemocenské pojištění dobrovolně. Z hlediska nemocenského pojištění se nerozlišuje, zda zaměstnanec je občanem České republiky nebo jiného státu. Nemocenského pojištění mohou být účastny jen osoby, které pracují v České republice pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky. Zaměstnanci, kteří jsou činní pro zaměstnavatele, kteří nemají na území ČR sídlo, jsou v ČR pojištěni, pokud má zaměstnavatel sídlo na území státu EU nebo na území státu, s nímž ČR uzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení.

Vývoj v nemocenském pojištění

Změna od 1.1.2008

Za první tři kalendářní dny pracovní neschopnosti se neposkytuje nemocenská.

Výše nemocenského činí

- 60 % DVZ pro 4. až 30. kalendářní den pracovní neschopnosti
- 66 % DVZ pro 31. až 60. kalendářní den pracovní neschopnosti
- 72 % DVZ od 61. kalendářního dne pracovní neschopnosti

⁵³ <http://www.szper.cz/tisk/20071214.pdf>

⁵⁴ <http://www.finance.cz/socialni-podpora/informace/narok-na-davky/davky-nemocenskeho-pojisteni/>

Změna k 29. červnu 2008

⁵⁵Podle §15 zákona č. 54/1956 Sb.ve znění pozdějších předpisů, vstoupilo k 1. lednu 2008 ustanovení, že nemocenská náleží osobě, trvá-li pracovní neschopnost déle než 3 kalendářní dny a poskytuje se od 4. dne pracovní neschopnosti. Tato novela však dlouhého trvání neměla. Ústavním soudem nebyla shledána opodstatněnou. Od 30. 6. 2008 náleží znovu dávky nemocenského již od prvního dne dočasné pracovní neschopnosti ve výši 60 % denního vyměřovacího základu

Změna od 1. 9. 2008

⁵⁶Parlamentem ČR byla schválena novela zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Podle této novelizace dochází k 1. 9. 2008 opět ke změně při výpočtu nemocenské. Dochází ke snížení sazby při výpočtu dávek nemocenského za 1. až 3. den pracovní neschopnosti. Od 1. 9. 2008 se poskytuje nemocenská ve výši 25 % denního vyměřovacího základu. Pokud vznikne dočasná pracovní neschopnost 30. nebo 31. srpna 2008, která trvá i v září, dávky nemocenské za první tři dny pracovní neschopnosti se poskytují ve výši 60 % (1. a 2. 9. 2008).

Změna od 1.1.2009

Změna nemocenského systému, vstupující v platnost ⁵⁷1. ledna 2009, povede k větší úspoře a k větší odpovědnosti zaměstnanců zaměstnavatelů za vývoj pracovní neschopnosti a k snížení zneužívání systému nemocenského pojištění. Podle nové úpravy bude nemocenská až od 15. dne trvání pracovní neschopnosti. Za prvních 14 dní pracovní neschopnosti nově vyplácí zaměstnavatel náhradu mzdy. Náhrada mzdy není dávkou nemocenského pojištění, podmínky jejího poskytování upravuje zákoník práce. Náhrada mzdy náleží za pracovní dny a to při pracovní neschopnosti od 4. pracovního dne a při karanténě od 1. pracovního dne. Za první 3 pracovní dny náhrada mzdy nepřísluší. Od 4. pracovního dne náhrada mzdy přísluší ve výši 60 % průměrného redukovaného výdělku. Při karanténě za první 3 pracovní dny náhrada mzdy přísluší ve výši 25 % průměrného redukovaného výdělku. Od 4. pracovního dne přísluší náhrada mzdy ve výši 60 % průměrného redukovaného výdělku.

⁵⁵ <http://www.podnikatel.cz/clanky/nemocenska-2008-vcera-dnes-a-zitra/>

⁵⁶ <http://www.podnikatel.cz/clanky/nemocenska-2008-vcera-dnes-a-zitra/>

⁵⁷ <http://www.personalista.com/poradna-personalisty/pruvodce-socialnim-systemem-v-roce-2009.html>

Tabulka č. 5

Srovnání maximální výše nemocenské za rok 2007 a 2008

Maximální výše nemocenské					
Období	1.-3. den	4.-14. den	15.- 30. den	31. - 60. den	od 61. dne
1.1.-31.12.2007	160 Kč	441 Kč	479 Kč	479 Kč	479 Kč
1.1.-29.6.2008	0 Kč	384 Kč	384 Kč	422 Kč	461 Kč
30.6.-31.8.2008	384 Kč	384 Kč	384 Kč	422 Kč	461 Kč
1.9.-31.12.2008	160 Kč	384 Kč	384 Kč	422 Kč	461 Kč

Zdroj: <http://www.podnikatel.cz/clanky/nemocenska-2008-vcera-dnes-a-zitra/>

Změny ve výši nemocenské se v roce 2008 mění pouze u 1. – 3. dne pracovní neschopnosti

Tabulka č. 6

Sazby nemocenské z denního vyměřovacího základu v roce 2008

Sazby nemocenské z denního vyměřovacího základu v roce 2008				
Období	1.-3. den	4.-30. den	31. - 60. den	od 61. dne
1.1.-29.6.2008	0 %	60 %	66 %	72 %
30.6.-31.8.2008	60 %	60 %	66 %	72 %
1.9.-31.12.2008	25 %	60 %	66 %	72 %

Zdroj: <http://www.podnikatel.cz/clanky/nemocenska-2008-vcera-dnes-a-zitra/>

Denní vyměřovací základ pro výpočet nemocenského se vypočítává jako průměr hrubých příjmu za rok před vznikem pracovní neschopnosti. Částka je však limitována. Od 4. do 30 dne nemoci lze dostat maximálně 384 Kč za kalendářní den, od 31. do 60. dne 422 Kč a od 61 dne 461 Kč.

Tabulka č. 7

Nemocenská podle výše mzdy od 1. ledna 2008

Nemocenská podle výše mzdy od 1. ledna 2008			
Výše mzdy	Výše dávek v Kč za pracovní neschopnost v délce		
Měsíčně v Kč	14 dnů	30 dnů	180 dnů
10 000	1 958	4 806	36 366
14 000	2 739	6 723	50 823
18 000	3 443	8 451	63 891
22 000	3 960	9 720	73 440
26 000	4 224	10 368	78 348
40 000	4 224	10 368	78 348

Zdroj: Průvodce změnami sociálního systém

Podle zákona je vyloučen nárok na nemocenské, pokud si osoba přivodila pracovní neschopnost:

- v úmyslu vylákat nemocenské,
- jako následek své opilosti nebo zneužití omamných látek,
- při spáchání úmyslného trestného činu.

⁵⁸Zákon také umožňuje snížení nebo odnětí nemocenského. Snížit nebo odebrat nemocenskou lze, pokud osoba, která je v dočasné pracovní neschopnosti, nedodrhuje léčebný režim. O sankci formou odnětí nebo snížení nemocenské vydává rozhodnutí správa sociálního zabezpečení. Rozhodnutí zašle zaměstnanci a mzdové účtárně zaměstnavatele. Od roku 2008 může být nemocenská snížena nebo odňata i za dobu, za kterou byla již vyplacena. Vyplacené částky je zaměstnanec povinen vrátit.

⁵⁸ <http://www.mineralfit.cz/clanek/pracovni-neschopnost-a-pracovni-uraz>

Změna od 1.1.2010

⁵⁹Dosud platilo, že do 30. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti činí nemocenská 60 % denního vyměřovacího základu a pak se zvyšuje až na 72 %. Od 1. ledna 2010 do 31. prosince 2010 bude ale výše nemocenského činit 60 % denního vyměřovacího základu po celou dobu trvání pracovní neschopnosti. Pokud někdo začne čerpat nemocenskou v roce 2009 a nemocenská přejde do roku 2010, bude se nemocenská upravovat podle nových pravidel. Tedy od 1.1.2010 může výrazně klesnout (ze 72 % na 60 % denního vyměřovacího základu). Od 1. ledna 2011 se zase přepočítají na výši platnou před úsporným balíčkem.

Od 1. ledna 2011 se nemocenská ⁶⁰vyplácí až od 22. kalendářního dne pracovní neschopnosti a poskytuje se stejně jako dosud za kalendářní dny. V prvních třech dnech pracovní neschopnosti nedostávají zaměstnanci žádný příjem a od 4. do 21. dne dostávají náhradu mzdy od zaměstnavatele (na rozdíl od nemocenské jen za pracovní dny), a to ve výši 60 % průměrného redukováného výdělku. Platí pravidlo, že prvních 21 dnů pracovní neschopnosti může své zaměstnance kontrolovat i zaměstnavatel. Nemocenské se poskytuje až do ukončení pracovní neschopnosti, maximálně však po dobu 380 kalendářních dnů. Pracující starobní a plně invalidní důchodci mohou nemocenské pobírat nejdéle 70 kalendářních dnů při jedné pracovní neschopnosti a při více pracovních neschopnostech ne déle než 70 dnů v kalendářním roce. Navíc se jim nemocenské poskytuje jen v době trvání zaměstnání. Nemocenská za kalendářní den je: 60 % denního vyměřovacího základu od 22. dne pracovní neschopnosti. V roce 2012 se pravidla nemění.

Můj názor na to, že pracovník je první 3 dny v pracovní neschopnosti a nedostává žádnou náhradu mzdy mi připadá dost nedůstojné. Nemocný je s vím způsobem trestán za to, že je v pracovní neschopnosti. Člověk přece nemůže za to, že dostane chřipku nebo jinou nemoc a musí zůstat doma. Tento systém bych upravil tím, že bych odlišil nemocného od simulanta. Navrhoval bych dát přísnější tresty pro toho, kdo nemocenskou zneužívá. V případě, že by byl jednou přistižen, že nemocenskou získal proti právně v budoucnu musí být potrestán sníženou výměrou.

⁵⁹ <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/janotuv-balicek/>

⁶⁰ <http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/nemocenska/pruvodce/nemocenska/>

Tabulka č. 8

Maximální výše nemocenské v Kč v jednotlivých letech, kterou vyplácí stát

Doba dočasné pracovní neschopnosti	2011	2010	2009	2008
30 dnů	7353	12 528	12 448	11 952
60 dnů	31 863	36 018	38 128	25 932
90 dnů	56 373	59 508	66 148	41 172
120 dnů	80 883	82 998	94 168	56 412
240 dnů	178 923	176 958	206 248	117 372
365 dnů	281 048	274 833	322 998	175 792

Zdroj: <http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/nemocenska/pruvodce/nemocenska/>

6.2 Úrazové pojištění

Původní stav byl, ⁶¹že zákon o úrazovém pojištění zaměstnanců obsahuje novou úpravu pojištění zaměstnanců pro případ poškození zdraví při pracovním úrazu nebo nemocí z povolání. Představuje zásadní systémovou změnu, která přenáší odpovědnost za provádění úrazového pojištění na stát. Nabývá účinnosti dnem 1. 1. 2010. Úprava úrazového pojištění zaměstnanců se stává součástí sociálního zabezpečení s tím, že jeho provádění je svěřeno orgánům sociálního zabezpečení. V současné době platí úprava odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání obsažená v zákoníku práce, která spočívá na principu náhrady škody a je prováděna dvěma pojišťovnami na základě zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatelů za škodu. Byla zpracována analýza této problematiky jako podklad pro rozhodnutí o základních principech nového systému úrazového pojištění.

⁶²Změna byla nutná, protože nový systém zatěžuje státní rozpočet. Náklady spojené s převzetím a zavedením celé agendy úrazového pojištění orgány sociálního zabezpečení jsou

⁶¹ http://www.mpsv.cz/files/clanky/4520/Socialni_reformy.pdf

⁶² www.prisovice.cz/download

předpokládány ve výši 420 mil. Kč. Vzhledem k tomu, že v roce 2007 nebyly k dispozici potřebné finanční prostředky, bylo nutné i z těchto důvodů účinnost zákona odložit.

⁶³Problematika úrazového pojištění je řešena jednotlivými státy velmi různorodě. Systém úrazového pojištění není zaveden v Nizozemí a v Řecku, kde jsou rizika plně pokryta jinými sociálními systémy (nemocenské a důchodové pojištění). Zvláštní úprava této problematiky je zavedena v Belgii a spočívá v rozdělení systému na samostatný systém zabezpečení při úrazu a samostatný systém při nemoci z povolání, přičemž pracovní úrazy odškodňují komerční pojišťovny a nemoci z povolání spravuje stát. Systémy jsou hrazeny z pojistného placeného zaměstnavatelem. Někdy vedle pojistného přispívá do systému stát z jiných (daňových) zdrojů (např. Irsko). Výhradně z daňových prostředků je financováno úrazové pojištění ve Velké Británii. Financování systémů je zabezpečováno kapitálovým způsobem financování (např. Norsko, Švédsko), nebo průběžným financováním (např. Rakousko, Slovensko), popř. smíšením obou typů financování, kdy např. pro pojištění pro případ pracovního úrazu platí financování kapitálové a pro případ nemoci z povolání průběžné (Španělsko). Další možností je pro celý systém zvolit průběžné financování s tvorbou kapitálových rezerv (např. Německo). Správa systému je jak komerční (zisková i nezisková), tak i veřejnoprávní nebo státní.

6.3 Pojistné na sociální zabezpečení

Maximální vyměřovací základ pro pojistné existoval jen pro osoby samostatně výdělečně činné. Nebyl od roku 1992 změněn a činí dosud 486 000 Kč ročně.

⁶⁴Předmětem kritiky byla především skutečnost, že existoval maximální vyměřovací základ právě jen pro osoby samostatně výdělečně činné. Poukazováno bylo také na značné zatížení zaměstnavatelů, kteří byly (stejně jako jejich zaměstnanci) poplatníky pojistného, které platí ze součtu vyměřovacích základů všech svých zaměstnanců bez omezení. Při současné neexistenci maximálního vyměřovacího základu vznikala u zaměstnanců platících vysoké příspěvky do systému sociálního pojištění značný nepoměr mezi výší zaplaceného pojistného a výší dávek, které z tohoto systému čerpají. Tento nepoměr již překračoval hranici solidarity sociálního systému.

⁶³ <http://szpcer.cz/reforma/ap.pdf>

⁶⁴ www.prisovice.cz/download

⁶⁵Reforma přináší tyto změny:

- Výše nově zaváděného jednotného maximálního ročního vyměřovacího základu je stanovena ve výši 48 násobku průměrné mzdy v národním hospodářství
- Z důvodu rovného postavení osob samostatně výdělečně činných a zaměstnanců je u osob samostatně výdělečně činných jejich maximální vyměřovací základ za kalendářní rok stanoven ve stejné výši jako u zaměstnanců.
- Maximální vyměřovací základ se zavádí pro zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné též pro oblast zdravotního pojištění, jehož výše je také ve výši ve výši 48 násobku průměrné mzdy.
- Maximální vyměřovací základ je tak stejný nejen pro jednotlivé skupiny pojištěnců, ale i pro pojištěnce, kteří byli v průběhu kalendářního roku účastni pojištění ze systému zaměstnaneckého i ze systému určeného pro osoby samostatně výdělečně činné. Posuzuje se úhrn vyměřovacích základů za zaměstnání a vyměřovacího základu ze samostatné výdělečné činnosti.
- Po dosažení maximálního vyměřovacího základu v kalendářním roce u zaměstnance přestává zaměstnavatel odvádět pojistné z částky, která přesahuje hranici maximálního vyměřovacího základu. Bude-li zaměstnanec zaměstnán v kalendářním roce u více zaměstnavatelů a úhrn vyměřovacích základů od všech zaměstnavatelů bude vyšší než maximální vyměřovací základ, bude mu pojistné, které zaplatil z částky přesahující maximální vyměřovací základ, na jeho žádost vráceno okresní správou sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovnou (ve výši 8% a 4,5% z této částky).

⁶⁵ http://www.mpsv.cz/files/clanky/5951/MPSV_2008.pdf

Tabulka č. 9

Limity pro pojistné ve vybraných zemích

	Výše minimální mzdy v roce	Výše průměrné mzdy	Horní limit pro pojistné	Dolní limit pro pojistné	Poznámka
Francie	1126 €	2227 €	Ano	Ne	Zaměstnavatel nemá limit stanoven
Irsko	1009 €	2018 €	Ano	Ano	Jiná pravidla pro oblast zdravotnictví
Lotyšsko	120 €	343 €	Ano	Ne	
Lucembursko	1290 €	2632 €	Ano	Ne	
Maďarsko	202 €	481 €	Ano	Ne	Limit platí pouze pro zaměstnance
Německo		2362 €	Ano	Ne	
Nizozemí	1207 €	2724 €	Ano	Ne	Odlišná pravidla pro ZP a SP
Rakousko		2724 €	Ano	Ne	Specifika pro 13 a 14 plat
Řecko	552 €	1056 €	Ne	Ne	
Slovensko	6080 SK	14541 SK	Ano	Ne	Jiný limit pro nemocen. A pro důch. Poj.
Švédsko	516 €	1395 €	Ano	Ne	

Zdroj: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/>

Změna v roce 2009

V roce 2009 se ⁶⁶snižuje daňové zatížení Poslanecká sněmovna schválila snížení odvodů na sociální pojištění o 1,5 %. Tato změna se pozitivně promítne v navýšení čistých platů a bude ve svém důsledku znamenat reálnou úsporu pro všechny příjmové skupiny.

Změna v roce 2010

Od 1. ledna 2010 dojde ke změnám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, a to na základě zákona č. 362/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010. Změny v pojistném na sociální zabezpečení se týkají sazeb pojistného, maximálního vyměřovacího základu a slev na pojistném.

Sazby pojistného

Od 1. ledna 2010 nedochází oproti roku 2009 ke změně sazeb pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Původně měly být v roce 2010 sazby nižší o 0,9 procentního bodu než v roce 2009, tzn. měly činit 24,1 %. V roce 2010 nakonec zůstávají stejné jako v roce 2009, tj. 25 %.

⁶⁷Zaměstnavatelé si nadále mohou odečítat od odváděného pojistného polovinu náhrady mzdy za dobu dočasné pracovní neschopnosti za všechny zaměstnance a nikoliv jen za zaměstnance se zdravotním postižením. Maximálním vyměřovacím základem zaměstnance pro placení pojistného v kalendářním roce 2010 bude 72násobek průměrné měsíční mzdy, tj. částka 1 707 048 Kč. Pokud tuto částku zaměstnanec pracující u jednoho zaměstnavatele přesáhne, z částky, o kterou ji přesáhne, nebude platit pojistné.

Maximálním vyměřovacím základem osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti bude v roce 2010, stejně jako u zaměstnanců, 72násobek průměrné mzdy, tedy 1 707 048 Kč. Maximální měsíční vyměřovací základ OSVČ pro placení záloh na pojistné v roce 2010 činí 94 836 Kč, tedy 4násobek průměrné mzdy.

⁶⁶ <http://www.personalista.com/poradna-personalisty/pruvodce-socialnim-systemem-v-roce-2009.html>

⁶⁷ http://www.mpsv.cz/files/clanky/7942/Uspora_new.pdf

⁶⁸Od 1. ledna 2010 se slevy na pojistném pro zaměstnavatele ruší. Naposledy je zaměstnavatelé mohou uplatnit za prosinec 2009, tj. do 20. ledna 2010. Při samotné platbě pojistného se od 1. ledna 2010 považuje za den platby v případě placení na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení den, kdy dojde k připsání pojistného na její účet (dosud se jednalo o den odepsání z účtu plátce). Prakticky tak dojde ke zkrácení lhůty pro platbu pojistného, i když splatnost stanovená na období 1. až 20. dne měsíce následujícího po měsíci, za který se pojistné platí, zůstává beze změny. Uvedenou změnu přinesl zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku.

Pro rok 2011 platí⁶⁹ OSVČ pojistné v minimální výši 1807 Kč měsíčně. Ty OSVČ, které ve své výdělečné činnosti už pokračují, platí zálohy ve výši 1731 Kč z roku 2010 až do doby podání Přehledu o příjmech a výdajích. V případě, že OSVČ v roce 2011 činnost teprve zahájí, platí od počátku minimální zálohu ve výši 1807 Kč.

⁶⁸ www.cssz.cz

⁶⁹ <http://www.mesec.cz/dane/socialni-pojisteni/pruvodce/>

7. Životní a existenční minimum

7.1 Životní a existenční minimum - stav před reformou

Životní a existenční minimum⁷⁰ je částka, která je stanovena zákonem a vyjadřuje hranici minimálních příjmů společně posuzovaných osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.

⁷¹Použití životního minima

- jako kritérium pro poskytování dávek sociální péče sociálně potřebným občanům,
- pro určení nároků a výše většiny dávek státní sociální podpory (přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, porodné, dávky pěstounské péče),
- pro stanovení úrovně zvýšení důchodů pro bezmocnost,
- pro stanovení některých podpor v nezaměstnanosti,
- v dalších oblastech (např. v soudní praxi, při poskytování hypoték ...).

⁷²Valorizace životního minima

- nařízením vlády v pravidelném termínu od 1. 1. 2006,
- po naplnění tehdy platné valorizační podmínky vláda měla povinnost zvýšit částky životního minima, jakmile úhrnný index spotřebitelských cen vzrostl v rozhodném období alespoň o 2 %,
- částky životního minima se zvýšily podle skutečného růstu spotřebitelských cen odstupňovaně.

7.2 Životní a existenční minimum - stav po reformě

⁷³Od 1. 1. 2007 platí zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimum společně s novým zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Po změně konstrukce jednosložkové životní minimum vymezuje pouze nezbytné náklady na zabezpečení výživy a ostatních základních osobních potřeb (ochranu v oblasti bydlení zajišťuje vzhledem k velkým

⁷⁰ <http://aperio.cz/poradna/16684>

⁷¹ http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/zivotni_min

⁷² http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/zivotni_min

⁷³ http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_291.pdf

nákladům na bydlení příspěvek na bydlení ze systému dávek státní sociální podpory a doplatek na bydlení ze systému pomoci v hmotné nouzi).

⁷⁴Změna společného posuzování osob, rozlišování částek životního minima podle pořadí a věku osob má zajistit přiměřenou a srovnatelnou ochranu všech typů domácností před hmotnou nouzí.

V oblasti dávek státní sociální podpory a v dalších zákonech došlo v souvislosti s konstrukční změnou životního minima k přepočtu a schválení parametrů, které zachovávají dřívější nároky a výše dávek, u rodičovského příspěvku však byla prosazena změna kritéria a v důsledku toho jeho podstatné nominální navýšení.

⁷⁵Valorizační podmínka pro úpravu částek životního minima (i existenčního minima) a tím navazujících dávek se změnila z administrativních důvodů tak, aby je nebylo nutné zvyšovat příliš často o malé částky. Vláda má povinnost zvýšit částky životního minima v pravidelném termínu od 1. ledna, jakmile index spotřebitelských cen výživy a ostatních základních osobních potřeb vzroste v rozhodném období alespoň o 5 %.

Změna byla nutná protože v současné době se neúměrně zvyšují mandatorní výdaje a tím i státní rozpočet a to vede k zadlužování státu. Kromě toho používané násobky životního minima pro stanovení výše dávek nelze již po různých úpravách a přepočtech ani logicky odůvodnit.

Po přijetí nového zákona o životním a existenčním minimu společně s novým zákonem o pomoci v hmotné nouzi s platností od 1. 1. 2007 a především s předvolebními úpravami parametrů dávek státní sociální podpory stouply výdaje na dávky státní sociální podpory proti roku 2006 o 15 mld. Kč a v roce 2010 by dosáhly již téměř 70 mld. Kč.

Pro realizaci reformy veřejných financí je důležité, aby vláda mohla o termínu valorizace životního a existenčního minima a jejich dopadech rozhodovat po posouzení všech souvislostí v souladu s ekonomickými a sociálními podmínkami státu.

Srovnání s jinými zeměmi není možné protože, pro stanovení a používání oficiálních hranic chudoby (životního minima) neexistují žádné zavazující mezinárodní dokumenty. "

⁷⁴ http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_291.pdf

⁷⁵ www.prisovice.cz/download

Tabulka č. 10

Částky životního minima od 1.1.2007 (platí i od 1.1.2011) v Kč za měsíčně

pro jednotlivce	3126
pro první dospělou osobu v domácnosti	2880
pro druhou a další dospělou osobu v domácnosti	2600
pro nezaopatřené dítě ve věku	
do 6 let	1600
6 až 15 let	1960
15 až 26 let (nezaopatřené)	2250

Zdroj: <http://www.kurzy.cz/kalkulacka/zivotni-minimum/>

Započitatelné příjmy

⁷⁶S životním minimem se porovnávají všechny čisté peněžní příjmy jednotlivce nebo společně posuzovaných osob (z pracovní činnosti, z podnikání, z kapitálového majetku, z pronájmu, důchody, dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory a ostatní sociální dávky, podpory v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci, výživné atd.) s výjimkou:

- příspěvku na bydlení, doplatku na bydlení a jednorázových sociálních dávek,
- příjmů z prodeje nemovitostí a odstupného za uvolnění bytu použitých k úhradě nákladů na uspokojení bytové potřeby,
- náhrady škody a finančních prostředků na odstranění následků živelní pohromy,
- peněžní pomoci obětem trestné činnosti,
- sociální výpomoci poskytované zaměstnavatelem,
- podpory z prostředků nadací a občanských sdružení,
- stipendií,
- odměn za darování krve,
- daňového bonusu,
- příspěvku na péči (v okruhu společně posuzovaných osob),

⁷⁶ http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/zivotni_min

- té části sociálního příplatku a příspěvku na úhradu potřeb dítěte, který náleží ze zdravotních důvodů,
- dávek sociální péče poskytovaných ze zdravotních důvodů,
- zvláštního příspěvku k důchodu pro účastníky národního boje za vznik a osvobození Československa

⁷⁷Zákon přesně stanoví skupiny osob, které se pro stanovení životního minima budou posuzovat společně.

Jsou to:

- rodiče a nezletilé nezaopatřené děti,
- manželé,
- rodiče a nezletilé děti, které nejsou nezaopatřené (např. pracují nebo jsou v evidenci úřadu práce), pokud společně s rodiči užívají byt,
- rodiče a zletilé děti, pokud společně s rodiči užívají byt,
- jiné osoby, které společně žijí v bytě

⁷⁸Od 1. ledna 2012 dochází ke změně výše životního a existenčního minima. To se tedy od začátku roku 2012 zvyšuje o 9%. Životní minimum jednotlivce se tak zvýší o 284 Kč na částku 3410 Kč. Existenční minimum jednotlivce se zvyšuje také o 9%, tedy o 180 Kč na částku 2200 Kč. Současně se mění i životní minimum pro dítě nebo pro další osoby ve společné domácnosti.

Výše, jakou má životní a existenční minimum se řídí zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Zákon stanovuje, že pokud v rozhodném období dojde k navýšení spotřebitelských cen alespoň o 5%, může vláda nařídit navýšení základních částek.

Podle mě situace před zavedení reformy bylo vyplácení životního a existenčního minima nepřehledné. Právě reforma, která od 1.1.2007 vyplácení životního a existenčního minima zpřehledňuje. Před reformou bylo ustanoveno, že se životní a existenční minimum bude zvyšovat vždy, když index spotřebitelský cen vzroste o 2%. Kromě toho používané násobky životního minima pro stanovení výše dávek nešlo již po různých úpravách a

⁷⁷ SEMANOVÁ, J. *Nebojujte s úřady a zaměstnavateli*, APERIO, 2010. s. 28 ISBN 978-80903087-8-7

⁷⁸ <http://socialni-davky-2012.cz/zivotni-minimum-2012/>

přepočtech ani logicky odůvodnit. Reforma proto přinesla rozdělení částek životního a existenčního minima pro jednotlivce a další osoby v domácnosti. Tak i pro nezaopatřené dítě podle jeho věku. Podle mě se tento systém tím to rozhodnutím více zprůhlednil. Po reformě je částka životního a existenčního minima vymezena jen nezbytnými náklady na zabezpečení výživu a ostatní základní osobní potřeby. Částka životního a existenčního minima se bude zvyšovat jakmile index spotřebitelských cen vzroste o 5%. K zvýšení existenčního a životního minima se vláda rozhodla k 1.1.2012 a to o 9%. Hlavním důvodem pro zvýšení je snaha kompenzovat sociálně slabším osobám růst cen spojený se zvýšením DPH u potravin a u některých jiných výroků. Podle mě se měla tato částka o, kterou se zvyšuje a existenční minimum zvýšit o více než 9%, protože následky zdražování dle mého mínění jsou vyšší než zmíněných 9%. Navíc příštím roce by se mělo u nás DPH sjednotit na 17,5%. Toto sjednocení DPH povede k dalšímu zdražování základních potřeb.

8. Další etapy sociálních reforem

8.1 Propojení trhu práce se sociálním systémem

⁷⁹Náš systém nemotivuje k aktivnímu chování. Stále se velkému množství lidí vyplatí zůstat na sociálních dávkách, aniž by byli nuceni aktivnějším přístupem svoji situaci řešit. Podle odhadů dnes dává životu na dávkách před prací přednost až 80 tisíc lidí. Pro snižování nezaměstnanosti je velký prostor. Navíc v ČR pracuje 219 tisíc cizinců, z toho 82 tisíc z ne členských zemí EU. Už dnes má řada firem problémy s tím, že nemohou sehnat dostatek pracovníků. To brzdí jejich rozvoj, a zároveň ekonomický růst. Roste poptávka po kvalifikované pracovní síle především v oblastech vysokoškolských profesí i kvalifikovaných řemeslných oborů. Roste poptávka i po středoškolských profesích a nekvalifikované pracovní síle. Zároveň dochází k zneužívání sociálního systému. Peníze, které mají sloužit na podporu rodin k překonání nepříznivých životních situací, část lidí využívá neoprávněným způsobem. Pobírá sociální dávky a v řadě případů získává nelegální vedlejší příjem prací načerno. Lidé nejsou dostatečně motivováni, aby více sami usilovali o změnu své životní situace a snažili se uplatnit na trhu práce.

Podle odhadu u nás pracuje až 250 tisíc lidí na černo. Tím je pokřívován pracovní trh nekalou konkurencí a z toho vyplývajícím znevýhodněním těch, kdo pracují poctivě. Stát zároveň přichází o nemalé částky na daních. Nejtíživější situace je především při zprostředkování práce načerno zahraničním pracovníkům především z Ukrajiny a Ruska nelegálními zprostředkovateli.

Dále část lidí⁸⁰ nevyužívá tyto prostředky pro zajištění těch potravin a dalšího zboží, které jsou nezbytné pro zabezpečení základních životních potřeb osob v hmotné nouzi. Řada z nich za peníze nakoupí například alkohol a cigarety. Tím poškozují nejen stát, ale na nezodpovědné chování některých rodičů doplácet jejich nejbližší, hlavně děti.

Vládá si stanovila za cíl zvýšit zaměstnanost do roku 2012 takto:

⁷⁹ <http://www.parlament-vlada.cz/modules.php?name=News&file=print&sid=438>

⁸⁰ <http://www.mpsv.cz/cs/4016>

Tabulka č. 11

Cíle zaměstnanosti

Skupina	Věk	Současná zaměstnan.	Cílová zaměstnanost
Populace celkem	15 – 64 let	65,8%	70%
Ženy	15 – 64 let	57,5%	60%
Populace celkem	55 – 64 let	45,6%	50%

Zdroj: Průvodce změnami sociálního systému

Jak toho chce vláda dosáhnout

V rámci pro-rodinných opatření musí být lépe řešeno sladění rodinného a pracovního života, například využíváním většího počtu částečných a flexibilních úvazků. Musí být odstraněny předsudky při zaměstnávání zvláště starších pracovníků nad 55 let a rodičů malých dětí i větší motivací zaměstnavatelů. Pracovní trh musí být liberalizován, s čímž souvisí vedle uvolnění podmínek pro podnikání (měl by se změnit živnostenský zákoník) koncepční změny zákoníku práce.

⁸¹Navrhované změny

1. Podpora aktivního chování

Finanční výplaty sociálních dávek budou vázány na aktivní chování člověka, tedy na jeho účast v rekvalifikacích, programech dalšího vzdělávání, jednorázových registrovaných pracích a veřejných pracích. Aktivní lidé budou bonifikováni v podobě aktivizačních bonusů. Systém bude i finanční motivací nastavený tak, aby se vyplatilo zůstat bez práce co nejkratší dobu. Podpora v nezaměstnanosti by byla nejvyšší v prvních dvou měsících, potom by postupně klesala. Cílem je co nejpružnější a nejrychlejší přechod z jednoho místa na druhé.

Aktivní politika zaměstnanosti bude přesměrována od neproduktivního systému investičních pobídek :

- o k handicapovaným osobám, osobám se sníženou uplatnitelností na trhu práce,

⁸¹ <http://www.parlament-vlada.cz/modules.php?name=News&file=print&sid=438>

- o k prostředkům do oblasti rekvalifikací a dalšího vzdělávání a veřejně prospěšných prací

2. Liberalizace zákoníku práce

První novela zákoníku práce odstraňuje množství legislativně technických chyb a neprovázaností s jinými zákony. Zároveň na podnět Ministerstva práce a sociálních věcí promítá některé věcné a formální změny vyplývající z dohody sociálních partnerů. K větší flexibilitě trhu práce mj. přispěje zvýšení uplatnitelnosti mladistvých do 18 let na pracovním trhu umožněním 40hodinové pracovní doby. Budou umožněny změny rozvržení pracovní doby v případě konta pracovní doby v jeho průběhu.

Zásadní koncepční změny zákoníku práce, vycházejí z nálezů Ústavního soudu, kam byly podány dvě stížnosti poslanců a senátorů. Cílem je větší liberalizace pracovně právních vztah zejména v následujících oblastech: délka a průběh zkušební doby, pracovní poměr na dobu určitou, rozvázání pracovního poměru výpovědí ze strany zaměstnavatele, zákonná délka výpovědní doby a úprava pracovní doby.

První změna se týká diskriminace v zaměstnání. V souvislosti s projednáváním antidiskriminačního zákona. Dne 17. června 2009 byl Parlamentem České republiky přijat zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací, tzv. antidiskriminační zákon, který vyjma druhé části nabyl účinnosti 1. září 2009.

Antidiskriminační zákon je první komplexní právní úpravou svého druhu u nás. Zapracovává směrnice Evropských společenství a v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, a Listinou základních práv a svobod, vymezuje právo každé fyzické osoby na rovné zacházení a zákaz diskriminace v oblasti práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání, přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti, členství v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, přístupu ke vzdělání, zdravotní péči, atd.

V antidiskriminačním zákoně jsou vymezeny pojmy přímé a nepřímé diskriminace, obtěžování, přípustné formy rozdílného zacházení, zásada rovného zacházení pro muže a ženy v sociálním zabezpečení pracovníků a upraveny právní prostředky ochrany před diskriminací.

V rámci boje proti diskriminaci však došlo i k úpravě poměrně významné. Proto se nově upřesňuje definice, co není považováno za diskriminaci. Diskriminací podle zákona tedy není takové rozdílné zacházení, které vychází z povahy pracovních činností a požadavků nezbytných pro výkon práce, přičemž účel sledovaný takovouto výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený.

Zmíněnou novelou se rovněž navrácí ochrana zaměstnavatele. V tomto případě se jedná o případy, kdy se vyplácí při skončení pracovního poměru odstupné. Od 1.1.2008 zaměstnanci nepřísluší odstupné při rozvázání pracovního poměru výpovědí nebo dohodou pro neschopnost vykonávat práci na základě lékařského posudku nebo pro neschopnost vykonávat práci z důvodu pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, pokud se zaměstnavatel zproští odpovědnosti za vznik tohoto úrazu či nemoci z povolání.

Od 1.1.2012 dochází k řadě změn v oblasti odstupného Vláda ČR schválila dne 29. 6. 2011 zásadní novelu zákoníku práce, která by měla vstoupit v platnost od 1. 1. 2012.

⁸²Přehled nejdůležitějších změn návrhu novely zákoníku práce od 1. 1. 2012:

Dohoda o provedení práce

Nově zákoník práce zavádí povinnost platby sociálního a zdravotního pojištění při vyšším příjmu než 10 000,- měsíčně prostřednictvím dohody o provedení práce. Novele zákoníku práce také zvyšuje ze 150 na 300 hodin ročně maximální počet odpracovaných hodin pro jednoho zaměstnavatele, v rámci dohod o provedení práce během jednoho kalendářního roku.

Práce na dobu určitou

Nově bude moci zaměstnavatel uzavřít se zaměstnancem 3x po sobě smlouvu na dobu určitou a to v maximálním součtu 3 let. Po té bude muset dojít k uzavření smlouvy na dobu neurčitou.

Zkušební doba

Zkušební dobu bude moci podle návrhu novely prodloužit u vedoucích zaměstnanců ze současných 3 měsíců na nejdéle 6 měsíců.

⁸² <http://www.propravo.cz/news/zmeny-zakoniku-prace-od-ledna-2012/>

Odstupné

Odstupné při rozvázání pracovního poměru bude odstupňováno podle délky pracovního poměru u zaměstnavatele následovně:

- při trvání pracovního poměru méně než 1 rok by mělo být ve výši nejméně 1 průměrného měsíčního výdělku,
- při trvání pracovního poměru alespoň 1 rok a méně než 2 roky by mělo činit nejméně dvojnásobek průměrného měsíčního výdělku,
- při trvání pracovního poměru u zaměstnavatele alespoň 2 roky by mělo činit nejméně trojnásobek průměrného měsíčního výdělku.

Nový důvod výpovědi ze strany zaměstnavatele

Nově bude moci dát zaměstnavatel zaměstnanci výpověď za hrubé porušení povinnosti práce neschopného zaměstnance, dodržovat v době prvních 21 kalendářních dnů pracovní neschopnosti léčebný režim.

Rozvržení pracovní doby

Nově bude moci být pracovní doba rozvržena nerovnoměrně, avšak při nutnosti zachování maximální týdenní pracovní doby.

Nově je rovněž upraven pracovní poměr osob mladších 18 let. Podle dosud platné právní úpravy nemohla délka pracovní doby takového zaměstnance v souhrnu přesáhnout třicet hodin týdně. Podle nové právní úpravy už toto omezení neplatí. Zvláštní zacházení však těmto osobám zůstává. Týdenní pracovní doba nesmí překročit stanovených 40 hodin a současně nesmí pracovat déle než 8 hodin denně, nesmí jim tedy na rozdíl od ostatních zaměstnanců být nařizována práce přesčas pro takové mladistvé, jejichž týdenní pracovní doba je bez přesčasů 40 hodin týdně.

Změny se rovněž dotknou institutu, který si v praxi zatím příliš oblibu nezískal - konto pracovní doby. První změna se týká informací, které musí zaměstnavatel dát zaměstnanci při nerovnoměrném rozvržení týdenní pracovní doby. Nově tak musí informovat zaměstnance už 4 týdny před začátkem tohoto období, oproti jednomu týdnu podle dosavadní právní úpravy. Ochrana zaměstnance se zde dostává do popředí před původním účelem zavedení takového

institutu, tedy flexibilního prostředku rozvržení pracovní doby pro zaměstnance, a tím i flexibilnímu plánování např. výroby zaměstnavatele. Druhá změna naopak vychází vstříc zaměstnavatelům. Ti od začátku roku nemusí získat souhlas všech zaměstnanců, se kterými chtějí uzavřít pracovní poměr s takovýmto rozvržením pracovní doby.

Další změnou, která se prakticky může dotknout každého jsou úpravy přestávek v práci. Předně při poskytování přestávek na jídlo bývá někde zvykem neposkytovat jednu velkou pauzu, ale zákonem předepsanou minimálně půlhodinovou pauzu členit. Na rozdíl od dřívější úpravy, podle které musely všechny takto poskytnuté přestávky mít minimálně 15 minut, lze podle nové úpravy v rámci zákonem v souhrnu předepsaných minimálně 30 minut, poskytnout těchto přestávek víc, přičemž delší než 15 minut musí být alespoň jedna z nich. Dost možná se jedná o konec kuřáckým pauzám. Rovněž se změna dotkne nutného nepřetržitého odpočinku během týdne, i když se týká pouze pracovníků v zemědělství. Příčinou bylo zohlednění charakteru zemědělských prací a jejího rozvržení během roku. Jestliže je to tedy dohodnuto, může být v zemědělství poskytnut nepřetržitý odpočinek tak, že bude za období tří týdnů činit alespoň 105 hodin (toto pravidlo už platilo), nebo tak, že bude za období šesti týdnů činit při sezónních pracích celkem alespoň 210 hodin (toto pravidlo bylo zavedeno nově)

Vedle výše zmíněných změn přináší novela drobné změny při sjednávání mzdy pro práci přesčas, odpovědnosti zaměstnavatele za škodu, sjednávání příplatků z a práci v sobotu, neděli a práci v noci v kolektivních smlouvách a řadu dalších opravdu již spíše technických úprav.

3. ⁸³Zelené karty

Nedostatek pracovních sil na našem trhu budou částečně řešit zelené karty. Tento systém je připravován ve spolupráci Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí. Cílem je zjednodušit a zrychlit proceduru přijímání zahraničních pracovníků mimo EU na ta místa, která nejsou obsazena českými zájemci. Tento jednoduchý systém spojuje povolení k pobytu a pracovní povolení do jednoho dokladu. Záměrem je, aby byl co nejprůhlednější a veřejně kontrolovatelný – volná pracovní místa budou zveřejňována na internet. Výrazně by se měla zjednodušit administrativa, mj. zkrácením lhůt pro vyřízení povolení k dlouhodobému pobytu,

⁸³ http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka

které dnes trvá přibližně 180 dnů. Zelená karta zkrátí celý proces na 30 dnů od chvíle, kdy cizinec předloží žádost na zastupitelský úřad ČR nebo Ministerstvo vnitra. Měla by platit 3 roky. Zelené karty začali platit od 1. ledna 2009.

Typy zelených karet:

- typ A pro kvalifikované pracovníky s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál
- typ B pro pracovníky na pozice s požadavkem vyučení a
- typ C pro ostatní pracovníky.

4. Věcné plnění sociálních dávek

⁸⁴Dlouhodobé a opakované odmítání aktivního přístupu ke zlepšení svého postavení bude pro občana znamenat přechod na věcné plnění nikoli životního, ale existenčního minima. V systému hmotné nouze bude dále poskytováno těm, kteří zneužívají sociální systém a finanční prostředky nepoužívají k nákupu základních životních potřeb.

Věcné plnění může spočívat například ve vydávání poukázek určených na základní potraviny nebo na oděvy. Některé platby mohou jít přímo na stravenky pro děti ve škole nebo na platby za nájem. Aby se omezila možnost obcházení věcného plnění, nemusí jít těmto lidem prostředky vůbec přes kapsu nebo přes účet. Je možné zvolit i některé moderní, například kartové programy, které pomocí čipové karty umožní pouze koupi předem vybraného sortimentu zboží.

5. Přísnější tresty za práci načerno

Postihy za práci načerno budou zpřísněny a ilegální zaměstnávání cizinců bude tvrdě penalizováno. Organizované zaměstnávání načerno by se mělo stát trestným činem. Zde je postih mířený především na nelegální zprostředkovatele práce zahraničních pracovníků, kteří u nás často pracují v nedůstojných podmínkách.

⁸⁴ http://www.mpsv.cz/files/clanky/5951/MPSV_2008.pdf

8.2 Rodinná politika

V dnešní době se snižuje postavení rodiny.⁸⁵ To je sice realita, ovšem rodina stále zůstává základním článkem společnosti a je nutné ji podpořit. Základ její podpory však nemůže být v pouhé distribuci sociálních dávek. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že výše vyplácených dávek rodinám s dětmi a dlouhá rodičovská dovolená neznamena automaticky zvyšování porodnosti. Spíše je cílem soustavné vytváření prostředí pro rodiny v možnosti co nejlépe skloubit profesní dráhu s rodičovstvím. V dnešním velmi rychlém dynamickém světě je to jedna ze základních věcí. Proto je prioritou současné vlády podpora pružné rodinné politiky. V praxi to znamená důraz nejen na distribuci sociálních dávek rodinám s dětmi - která bude u nás stále patřit mezi nejštědřejší v Evropě - ale především na rozšíření nabídky pro-rodinných služeb, které dnes u nás téměř neexistují.

Cílem je zároveň posílení podpory rodiny s dětmi v daňové oblasti (zvýšené daňové slevy) a adresnější systém pobírání sociálních dávek – tedy snížení objemu přerozdělování vybraných peněz.

⁸⁶Navrhované změny

Budou vytvořeny vhodné podmínky jak pro rodiče, kteří chtějí zůstat doma s dětmi na rodičovské, tak i pro ty rodiče, kteří chtějí skloubit pracovní dráhu s výchovou malých dětí. Jedná se o:

- širší používání částečných, flexibilních pracovních úvazků,
- nalezení širšího spektra služeb péče o děti do 6 let, včetně vytvoření systému péče o děti tzv. nerodičovskou osobou,
- motivace zaměstnavatelů k placení finančních příspěvků na zřizování dětských koutků, či příspěvků zaměstnancům na zajištění opatrování dětí,
- zavedení týdenní otcovské dovolené během prvních dvou měsíců života dítěte.
- Zavedení firemních školek

⁸⁵ www.mpsv.cz/cs/4785

⁸⁶ www.mpsv.cz/cs/4785

Závěr

Tématika sociálního zabezpečení prochází v současnosti významnými změnami. Je náročné je všechny zachytit a zaznamenat. Všechny „současné“ údaje v práci se vztahují ke konci roku 2011. Novinky platné od 1. 1. 2012 jsou na konci každé kapitoly nebo rozepsány přímo v kapitole. A co nás čeká dále? Do budoucna se počítá se zavedením Národního úřadu pro zaměstnanost a sociální správu - na bázi stávajících úřadů práce. Dosavadní roztržitou strukturu institucí (státních i samosprávných) nahradí jeden specializovaný správní úřad. Obecní úřady tak budou ulehčeny od výkonu státní správy v sociální oblasti. Nový úřad bude komplexně zaměřený na klienta v oblastech zaměstnanosti, sociálních dávek a sociálně-právní ochrany. Cílem je sjednocení administrace sociálních dávek a činností v oblasti zaměstnanosti do jednoho místa (podpora klientského přístupu) a snaha o jejich synchronizaci a zvýšení efektivity poskytování.

Problémem ale bude nejspíš naše politická situace. Přitom první výsledky reforem se již dostavují například za prvních pět měsíců se díky reformě snížily mandatorní výdaje o 11,4%. Nezbývá nám než doufat, že zdravý rozum nad populistickým sliby.

Seznam použité literatury:

- Peková, J.: Veřejné finance, ASPI 2002. ISBN 80-86395-19-7
- Rys, V.: Česká sociální reforma, Karolinum 2003. ISBN 80-246-0588-0
- Hamerníková, B, Maaytová, A.: Veřejné finance, ASPI 2007. ISBN 978-80-7357-301-0
- Švarcová, J.: Ekonomie, CEED 2004. ISBN 80-902552-9-9
- Krebs, V.: Sociální politika, Wolters Kluwer 2010, ISBN 978-80-7357-585-4
- Holman, R.: Ekonomie, CHBECK 2005. ISBN 80-7179-891-6
- Samuelson, P, Nordhaus W.: Ekonomie, NS SVOBODA 2008. ISBN 80-205-0590-3
- Francová, H., Novotný, A.: Sociální politika v základech, TRITON 2008, ISBN978-80-7387-125-3
- Semanová, J. Nebojujte s úřady a zaměstnavateli, APERIO 2010, ISBN 978-80903087-8-7
- Nahodil F., Ekonomika veřejného sektoru, VŠFS 2003, ISBN 80-86754-05-7
- Klváčová E., Malý J., Mráček K., Dostálová I., Dobývání renty prostřednictvím reformy veřejných financí, Professional publishing 2007, ISBN 978-80-86946-56-6

Internet:

Peníze.cz. Státní rozpočet.[online].[cit. 2011-12-01]. Dostupné: <http://www.penize.cz/80359-co-je-statni-rozpocet>

Euroekonom.cz. Vývoj státního rozpočtu. [online].[cit 2011-12-01]. Dostupné: <http://www.euroekonom.cz/grafy-data.php?type=cesko-rozpocet-rok>

MPSV.cz. Reforma veřejných financí.[online].[cit. 2007-01-08]. Dostupné: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf

Bussinessinfo.cz. Návrh reformy pro rok 2012. [online]. [cit. 2011-12-15]. Dostupné: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zakonne-pojisteni/mpsv-navrh-socialni-reforma-v-roce-2011/1001911/59549/>

Socialnireforma.mpsv.cz. Pilíře reformy pro rok 2012. [online].[cit. 2012-01-05]. Dostupné: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/>

Kurzy.cz. Výše přídavku na dítě. [online].[cit. 2011-12-25]. Dostupné: <http://www.kurzy.cz/kalkulacka/pridavky-na-dite/>

c-m-t.cz. Průvodce změnami sociálního systému. [online]. [cit. 2011-12-26]. Dostupné: http://www.c-m-t.cz/clanky/pruvodce_zmenami_socialniho_systemu.doc

nasepenize.cz. Sociální příplatek. [online].[cit. 2011-01-06]. Dostupné:
<http://www.nasepenize.cz/socialni-podpora-v-roce-2011-na-co-mate-narok-8198>

mesec.cz. Výše sociálního příplatku podle věku dítěte. [online].[cit.2011-06-09]. Dostupné:
<http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/socialni-davky/pruvodce/socialni-priplatek/>

mesec.cz. Sociální příplatek podle věku dítěte. [online].[cit. 2011-06-09]. Dostupné:
<http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/socialni-davky/pruvodce/socialni-priplatek/>

mpsv.cz. Změny v porodném 2012. [online].[cit.2012-01-05]. Dostupné:
<http://www.mpsv.cz/cs/2>

mpsv.cz. Průvodce změnami sociálního systému. [online]. [cit. 2007-12-20]. Dostupné:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/5128/PSP_12_07_big.pdf

mpsv.cz. Změny od roku 2008. [online].[cit. 2008-01-12]. Dostupné:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/4781/Informace_pro_rodice.pdf

mpsv.cz. Rodičovský příspěvek. [online].[cit. 2011-01-05]. Dostupné:
http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp

mesec.cz. Rodičovský příspěvek. [online].[cit. 2011-01-05]. Dostupné:
<http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/socialni-davky/pruvodce/rodicovsky-prispevek/>

mpsv.cz. Pohřebné. [online]. [cit. 2008-01-12]. Dostupné:
www.mpsv.cz/files/clanky/4520/Socialni_reformy.pdf

aktuálně.centrum.cz. Reakce veřejnosti na reformy. [online].[cit. 2008-06-23].
Dostupné:<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=608949>

szpccr.cz. Nemocenské pojištění stav před reformou. [online].[cit. 2008-01-18]. Dostupné:
<http://www.szpccr.cz/tisk/20071214.pdf>

finance.cz. Dávky nemocenského pojištění. [online].[cit. 2008-01-18]. Dostupné:
<http://www.finance.cz/socialni-podpora/informace/narok-na-davky/davky-nemocenskeho-pojisteni/>

podnikatel.cz. Nemocenská 2008. [online].[cit. 2008-01-18]. Dostupné:
<http://www.podnikatel.cz/clanky/nemocenska-2008-vcera-dnes-a-zitra/>

personalista.com. Průvodce sociální systémem 2009. [online].[cit. 2008-12-29]. Dostupné:
<http://www.personalista.com/poradna-personalisty/pruvodce-socialnim-systemem-v-roce-2009.html>

mineralfit.cz. Pracovní neschopnost. [online].[cit. 2008-12-18]. Dostupné:
<http://www.mineralfit.cz/clanek/pracovni-neschopnost-a-pracovni-uraz>

finance.cz. Změny 2010. [online].[cit. 2010-01-20]. Dostupné: <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/janotuv-balicek/>

mesec.cz. Nemocenská změny 2011. [online].[cit. 2010-12-28]. Dostupné: <http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/socialni-podpora/nemocenska/pruvodce/nemocenska/>

prisovice.cz . Úrazové pojištění. [online].[cit. 2008-01-21]. Dostupné: www.prisovice.cz/download

mpsv.cz. Změny na sociálním zabezpečení 2010. [online].[cit. 2009-15-27]. Dostupné: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7942/Uspora_new.pdf

mesec.cz. Sociální pojištění. [online].[cit. 2011-01-26]. Dostupné: <http://www.mesec.cz/dane/socialni-pojisteni/pruvodce/>

aperio.cz. Životní a existenční minimum. [online].[cit. 2006-12-01]. Dostupné: <http://aperio.cz/poradna/16684>

portal.mpsv.cz. Životní a existenční minimum. [online].[cit. 2011-01-01]. Dostupné: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/zivotni_min

praha.vupsv.cz. Změny v oblasti hmotné nouze. [online].[cit. 2007-12-27]. Dostupné: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_291.pdf

socialni-davky-2012.cz. Životní minimum 2012. [online].[cit. 2012-01-04]. Dostupné: <http://socialni-davky-2012.cz/zivotni-minimum-2012/>

propravo.cz. Novely zákoníku práce 2012. [online].[cit. 2011-07-13]. Dostupné: <http://www.propravo.cz/news/zmeny-zakoniku-prace-od-ledna-2012/>

portal.mpsv.cz. Zelené karty. [online].[cit. 2012-01-10]. Dostupné: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka

mpsv.cz. Rodinná politika navrhované změny. [online].[cit. 2011-12-28]. Dostupné: www.mpsv.cz/cs/4785

Zákony:

Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
Zákon č. 261/2007 Sb.

Seznam obrázků

1. Porovnání vývoje nákladů na rodičovský příspěvek

45

Seznam tabulek

1. Vývoj deficitu státního rozpočtu od roku 2003	13
2. Výše přídatku na dítě měsíčně	36
3. Výše sociálního příplatku podle věku dítěte	38
4. Úplná rodina počtem nezaopatřených dětí	39
5. Maximální výše nemocenské za roky 2007 a 2008	50
6. Sazby nemocenské z denního vyměřovacího základu v roce 2008	50
7. Nemocenská podle výše mzdy za rok 2008	51
8. Maximální výše nemocenské v Kč v jednotlivých letech, které vyplácí stát	53
9. Limity pro pojistné ve vybraných zemích	56
10. Částky životního minima od 1.1.2007 v Kč měsíčně	31
11. Cíle zaměstnanosti	65

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Jan Grünwald

Obor: Evropsko hospodářskosprávní studia

Forma studia: prezenční

Název práce: Reforma veřejných financích – sociální reformy

Rok: 2012

Počet stran bez příloh: 77

Počet titulů české literatury a pramenů: 11

Počet internetových zdrojů: 36

Vedoucí práce: Ing. Michal Vacenovský

